

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem provokatív határozata tette aktuálissá ennek a régi témának a felhozását.

## **ÉKVERÉS VAGY HIDÉPÍTÉS?**

**A magyarországi zsidóság és a magyar nemzet viszonya**

(megjegyzések egy 1984-ben közölt Salom nyílt levélhez, 1988-ben, )

(Dr. Balogh Sándor, professzor emeritus)

### **MAGYARÁZAT**

Az alábbi kézirat közel húsz éve lapult csendben a számítógépem egyik cserélhető lemezén. Azonban a közelmúlt eseményei időszerűvé tették leporolását és végre itt az alkalom nyilvánosságra hozni. A kommunizmus a végét járta, mikor egy lelkes fiatal gárda, Salom név alatt, merészet gondolt.

Elegük volt a gyűlöletből, az esetleges antiszemita fellobbanásoktól való félelemből amit az akkori hivatalos zsidó intézmények provokatív, nemzetidegen viselkedése kirobbanthat, és elhatározták, hogy a legjobb módszer megelőzni egy antiszemita kirobbanást hidakat építeni a többségi nemzettel.

Ezért kezükbe vették a dolgot és meghívták a nemzetet egy párbeszédre, aminek célja ékverés helyett hídépítés. Sajnos, az akkori körülmények közt a felhívás nem jutott el megfelelő kezekbe, így az óhajtott párbeszéd elmaradt.

Azonban most, hogy az Israeli nagykövet, durván beavatkozva belügyeinkbe, pont a Katolikus Egyetemet szúrta ki egy provokatív, ékverő javaslat kivitelezésére, talán megérett a helyzet ékverés helyett hidakat építeni a nemzet és a magyar zsidóság közt. Az ékverésből, provokációkból és ellenségeskedésből senkinek nincs haszna, legfeljebb egy kis elit csoportnak, akik erősíteni akarják gyarmatosító pozíciójukat hazánkban..

Reméljük, a tiltakozások hatására a kötelező tantárgy bevezetése elmarad. Azonban hogy ez az epizód ne maradjon haszon nélkül, javaslom, keressük meg a régi Salom felhívást, és keressük meg annak szerzőit és hídépítésre hajlandó zsidó fiatalokat, akiknek jövője Magyarországon van, és érdeke a békés együttélés.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem, ha valóban akar valamit tenni az antiszemitizmus ellen, ékverés helyett kezdeményezze a hídépítést, egy békés közös jövő reményében.

## TARTALOM JEGYZÉK

Dedikálás

BEVEZETÉS

ELŐSZÓ HELYETT

### A Salom Nyílt Levél

#### I. AZ ANGOL VÁLTOZAT

- (a) A fordítás
- (b) a válogatás
- (c) a másik Salom nyílt levél

#### II. AZ EREDETI LEVÉL

- (a) a Kádár propaganda hatása
- (b) szocializmus vagy kapitalizmus?
- (c) a magyarság felelőssége
- (d) A kollektív felelősség kérdése
- (e) Egyéb pontok

#### III. ÉKVERÉS VAGY HIDÉPITÉS?

- (a) a Salom a nemzetközi zsidóság élvonalában
- (b) antiszemizmus vagy anti-radikalizmus?
- (c) a judeó-keresztény kultúra
- (d) a zsidóság helyzete
- (e) a Talmud
- (f) a magyar hídfő

BEFEJEZÉS

Forrásmunkák:

Dedikálás

Ezen írást a híd múltba nyúló oldalán az 1944-ben elhurcolt és soha vissza nem tért Hochfelder Leo (Zákánytelep) osztálytársam és barátom, és a zsidó-nem zsidó ellentétből fakadó vallásüldözések összes, zsidó és keresztény áldozatai emlékének, valamint a jövőbe nyúló oldalon úgy a saját mint a Holokausztból megmenekült, jelenleg Párizsban élő Hochfelder Zsuzsi gyermekeinek és mind a zsidó mind a magyar fiatalságnak ajánlom, hogy a magyar nemzet keretein belül békésen éljenek egymással, a Salom által kezdeményezett együttműködés eredményeként.

## BEVEZETÉS

Értekezésemen többek felkérésére illetve buzdítására kezdtem el dolgozni. Eredetileg csak a Defiant Voices-ben megjelent kivonatos fordítást szándékoztam kritizálni. Az ott közöltek alapján nem gondoltam, hogy sok pozitívot találok az eredeti cikkben. Azonban minél többet dolgoztam a kritikán, annál jobban nyilvánvaló lett előttem, hogy az eredeti Salom nyílt levél megérdemel egy érdembeli választ, és hogy a Defiant Voices fordítás erősen és szándékosan elferdítette a Salom cikk mondanivalóját.

Így értekezésem, ami először egy rövid cikknek készült, egyre nőtt az eredeti 5-6 oldalról, míg nem elérte a mostani kb. 30 sűrűn gépelt oldalt. Ahogy nőtt a dolgozat, egyes változatokat (van kb. öt egyre növekvő terjedelmű változat) barátaimnak megküldtem kritikára, amire többen szívesen vállalkoztak. Így a jelenlegi és (egyelőre) utolsó változaton több ember keze nyoma látható, azonban a lényeges gondolatokért én vagyok felelős.

Egy korábbi változatot Stirling György is kapott, aki szintén biztatott munkám befejezésére és kiadására, és tanácsával hozzájárult a jelenlegi cikkhez. Azonban, mint az olvasó látni fogja, a Stirling cikk sorozat független az én munkámtól, mert amíg Gyurka barátom (akivel együtt raboskodtunk Várpalotán) inkább mint újságíró próbált tárgyilagos kritikát és háttérrel adni, az én értekezésem inkább társadalomtudományi alapon a párbeszéd illetve hídépítés folytatásának tekinthető.

Meg kell vallani, hogy a buzdító hangok mellett voltak elismerő, de egyben óvatos és féltő hangok is. Ha rövid időn belül elveszteném az állásomat, vagy megmagyarázhatatlan események történnének, esetleg automobil szerencsétlenség áldozata leszek, nekik volt igazuk, írtam 1985-ben. Ha értekezésem sikeres párbeszédhez és a magyar-zsidó viszony javulásához vezet, akkor nekem lesz igazam, hogy érdemes volt a kockázatot vállalnom.

Végül hadd ismételjem meg a Salom kérését: az olvasó terjessze ezt az írást, főleg zsidó ismerősök körében, küldjenek belőle haza is, hogy a párbeszéd valóban folytatódjék. Esetleg vegye át a Menora is a cikkeket, hogy a magyar zsidók képesek legyenek látni, hogy mi, nemzethű magyarok hogyan érzünk, és hogy mi is hajlandók vagyunk, a kölcsönösség alapján, a hídépítésre. En1989 tavaszán személyesen átadtam egy példányt Krassó Györgynek Londonban, aki közel állt a Salom társaságoz, és Gyurka megígérte, hogy eljuttatja a Salom fiatalokhoz, azonban korai halála lehetetlenné tette a továbbítást

## ELŐSZÓ HELYETT

**"...olyan hidat verni a múlt és a jövő között, amelyen karöltve haladhatnak majd át az egykor szembenálló apák utódai."**

**"A sebek begyógyulását nem szabad az időre bízni..."**

**"A hallgatás - és az elhallgatás! - nem megoldás."**

(Salom, 23. o.)

**"A magyar zsidóság elsősorban nem a mindenkori magyar kormánynak, hanem a szuverén magyar államnak és a nemzetnek tartozik lojalitással." (Salom, 29. o.)**

### A Két Dilemma

Igaza van a Salomnak: "A hallgatás - és az elhallgatás - nem megoldás." Azonban az is gyakran igaz, hogy "Szólj igazat, betörök a fejed." Az alábbi négy sor Kiss József 1882-ben a "Tiszaeszlári vérvád" alkalmából írt "Az ár ellen" című verséből van, amit Csurka, az 1986-os Magyar Írószövetség közgyűlésén tartott felszólalásának befejezéséül idézett:

**"Ha védekezel - ingerelsz.**

**Ha szótlan tőröd - gyávaság!**

**Feljajdulsz: érzékenykedel**

**S a néma jaj is vall reád!"**

Csurka megjegyzi, hogy a vers "a korabeli kisebbségi érvényességén túl az egész magyar nemzetre szóló kiterjedést nyer". Azonban jelen esetben én az eredeti, zsidó-magyar ellentét problémájának éreztetésére idéztem e négy sort. Kérdés: a jelen esetben ki az üldözött, és ki az üldöző? Úgy néz ki, hogy mind a Salom, mind a magyarság "Ha védekezik, ingerel" egyeseket. Ime a teljes vers

## Az ár ellen

Felhőgomoly az éj felett -  
Virraszt-e isten odafenn?  
Ne kérdezd tőlem - nem tudom,  
Eredj aludni, gyermekem!  
Zord századokból éji rém  
Jár szerte a föld kerekén,  
Szemében máglyafény lobog,  
Lehet, ide is bekopog...  
- Eredj aludni, gyermekem!

Országról jár országra szét,  
Miként a pestis - útja vész,  
Meghal nyomán az irgalom  
S elveszti ősjogát az ész.  
Téboly dühöng fent és alant,  
Megszáll boldog-boldogtalant,  
S az emberből, kit elragad,  
Csupán a puszta név marad...  
- Eredj aludni, gyermekem!

Meg-megújul a régi vád:  
Azt mondják, vért iszik apád,  
S ha felnősz, ott, ahol:  
Majd te is, te is vért iszol!  
Felhőgomoly az éj felett -  
Virraszt-e isten odafenn?  
Tagadnom: kín - elhinnem: vád,  
Ő mindenképpen súly nekem!  
- Eredj aludni, gyermekem!

Mi nem szeretjük e hazát,  
Ránk olvassák oly könnyedén,  
Madár fészket, odvát a vad  
Szeretheti - nem te, nem én!  
A gályarabnak bélyege,  
Mit hóhér homlokára süt,  
Nem oly gyalázó, mint e vád,  
Mely ólalkodik mindenütt...  
- Eredj aludni, gyermekem!

Ha védekezel - ingerelsz,  
Ha szótlan tűröd - gyávaság!  
Feljajdulsz: érzékenykedel  
S a néma jaj is vall reád!  
Egy törvényre dobog a szív,  
Kering a vér, eszmél az agy,  
Kivétel nincs - csak egy, csak egy,  
Ez a kivétel az te vagy!...  
- Eredj aludni, gyermekem!

Ó húnnyatok le, húnnyatok,  
Ti ragyogó, szép csillagok:  
Kis fiam édes szemei! -  
Minek ily éjben fényleni?  
Ó hisz e fény is ellenem  
Fordulhat egykor, úgy lehet,  
Ha sírva megemlegeted  
Végzetes örökségedet,  
Én édes, drága gyermekem!)

Ez okozza az első dilemmát.

Hogy lehet elkerülni, hogy a hídépítés ne akár a támadás, akár az ellentámadás látszatát keltse? Ez a másik dilemma.

Azonban hadd beszéljünk róla. Még ha "betörnek is a fejünk". A hallgatás ebben az esetben nem arany: a sebeket az idő egyedül nem oldja meg: a feledés, vagy a szőnyeg alá való seprés nem megoldás.

## A Salom Nyílt Levél

A Hírmondó, egy magyarországi "szamizdat" lap, 1984. májusi számában "Salom" néven a "magyar zsidók független békecsoportja" két érdekes nyílt levelet közöl.

A tizenöt ürün gépelt oldalas levelet "A magyar társadalomhoz és a magyar zsidósághoz" címezték. A sok komoly témát felvető levél bevezetőjében kéri "az Olvasót, beszélgesen, vitázzék ismerőseivel mindarról, amiről ez a nyílt levél szól. Ha lehet, másolja le és küldje el bel- és külföldi barátainak ezt a dokumentumot". Ugyanakkor az utolsó előtti bekezdés szinte választ követel: "Nyílt levelünk igen bonyolult és kényes kérdésekkel foglalkozik. Nem akarunk olyan színben mutatkozni, mintha mindenben kész megoldásokat és szabatos, kidolgozott téziseket ajánlanánk. Az elmondottakkal szemben bizonyára sok és sokféle ellenvetés tehető".

Bevezetőül hadd jegyezzem meg, hogy bár valóban van sok, amivel mi, a szabadvilági magyarok nem értünk egyet, azonban a levél nemcsak jóindulatú, pozitív, és őszintén békéltető jellegű, hanem túlzás nélkül mondható, történelmi jelentőségű. Megérdemli, hogy komolyan vegyük és érdemben hozzászóljunk.

### I. AZ ANGOL VÁLTOZAT

#### (a) A fordítás

Azonban mielőtt a kommentárhoz kezdenék, néhány külön megjegyzés kívánatos a cikk angolul kiadott, kivonatos fordításáról. 1986-ban (Gereben István szerkesztésében és válogatásában) egy Defiant Voices c. kötet jelent meg, amelyben Gereben ígérete szerint, a hazai szamizdat irodalom színe-java, a Nemzetőr által 1985-ben kiadott Független Forum c. gyűjteményben már megjelent írások közül kellett volna, hogy angolul megjelenjen. Ebben az értelemben a külföldi magyarság jelentős összeggel járult hozzá a kiadás költségeihez, hogy az amerikai és egyéb kormánykörökhöz eljuttassunk egy szemelvényt az otthoni földalatti irodalomból.

A támogatók egy részének nagy meglepetésére és felháborodására az angol kiadásban megjelent a szóban forgó Salom nyílt levél is, kivonatolt formában. A lefordított szövegben a Salom elismeri, hogy a Rákosi és a Kádár korszakban a zsidók nagyban felelősek voltak az atrocitásokért, ugyanakkor a közölt szemelvény kifejezetten a magyarokat teszi kollektíven felelőssé "hatszáz ezer magyarországi zsidó elpusztításáért (destruction)". Így a közölt szemelvény nagyon alkalmas arra, hogy a zsidók és a nem zsidó magyarok közt ellentétet, sőt, ellenségeskedést szítson, amire sem itt az emigrációban, sem otthon, nincs és nem volt szükség. Különösen nincs szükség ilyen írást amerikai kezekbe adni, mivel az mind a magyarságra, mind a zsidóságra káros lehet.

Ezért többen tiltakoztak a levél ilyen kivonatos közléséért, és kétségbe vonták a fordítás helyességét. Válaszul példaként az utolsó bekezdés magyar szövegének egy mondatát közölték, amelyben a "pusztulás" szó szerepel, amit Gerebenék "destruction" szóval fordítottak, ami pusztítást jelent. Tüzetes tanulmányozás a fordítás és a válogatás kritikusait igazolta, mint alább lát hatjuk.

Más nyelvből fordítani, és a fordítást megítélni, nem könnyű. Nem elégséges az eredeti szöveget szolgálóan, szóról szóra átültetni egy más nyelvbe. Minden nyelvben vannak árnyalati különbségek, amelyeket a fordítónak figyelembe kell vennie. Az óvatos fordító nemcsak nyelvész, hanem egyúttal exegeta is, aki a történelmi tények helyes ismeretében választja meg a szavakat. Közismert, hogy a Biblia fordítói milyen óriási kutató munkát végeznek, hogy a nyelvtanilag, történelmileg és kulturálisan helyes kifejezést használják.

Bár a Salom nyílt levele nem Biblia, azonban amikor egy egész nemzet felelősségéről és becsületéről van szó, felelőtlenség felületes, téves, félre érthető vagy félre magyarázható kifejezéseket, vagy rossz árnyalatot kifejező szót használni. Mint később látjuk majd, a levél felveti az 1944-45-ös eseményekkel kapcsolatban a felelősség kérdését. Mindenki tudja, mi történt 1944-45-ben: a magyarországi zsidók nagy részét (1) összeszedték, (2) deportálták, és (3) azok közül nagyon sok elpusztult a koncentrációs táborokban.

Mivel felelősségről van szó, a tények leírásánál meg kell különböztetnünk két féle igét: az alany (ebben az esetben a magyar nép) szerepétől függően, van cselekvő ige, amely az alany akaratától függő eseményt jelent, és van történést kifejező ige, amely az alany akaratától független eseményt jelent (lásd Kis magyar nyelvtan, 88 oldal). Így például "elpusztul" az alany akaratától független történést fejez ki, míg "elpusztít" cselekvést jelent, amely az alany akaratától függ. A különböző igék különböző kérdésre válaszolnak: "mi történik valakivel?" és "mit csinál valaki?" "Elpusztul" az elsőre válasz, "elpusztít" a másodikra!

A Salom cikk a zsidóság sorsával kapcsolatban négy cselekvő és egy történést kifejező igét használ. A levél első oldalán (23. oldal a Hírmondóban) bejelentik, hogy a nyílt levelet a magyar zsidóság "lemészárlásának negyvenedik évfordulója" alkalmából írták. Bár a "lemészárolni" nagyon is cselekvő ige, itt főnévként használva, történelmi tényt fejez ki, (amely ténynek 1984-ben volt a negyvenedik évfordulója) a felelősség kérdésének teljes mellőzésével. A fordító, nagyon helyesen, egy történést kifejező főnevet, "massacre", használ.

A Salom levél a 27. oldalon megjegyzi, hogy "a hitleristák maguk megmondták, hogy mennyire megkönnyítette dolgukat a deportálás lebonyolításához nyújtott magyar segítség". Ennek a fordításával sincs probléma.

A harmadik cselekvő igét a megfelelő emlékmű hiányával kapcsolatban használják, amikor a "hatszáz ezer halálba hurcolt vértanúról" írnak, a 28. oldalon. Bár itt sem a felelősségről van szó, a "hurcolás" összhangban van a "deportálás" fogalmával és tényével. Így ez a két cselekvő ige csak a szállításhoz való segítség nyújtásért teszi felelőssé a magyarságot. Míg a "hitleristáktól" vett idézet szerint a hitleristák feltehetőleg magyar segítség nélkül is elvégezték volna a deportálást, az angol szöveg a "halálba hurcolást" helytelenül "sent to their death"-ként fordítja, vagyis úgy, hogy "halálba küldték őket", ami egyrészt nem csak cselekvést de szándékot is jelent, másrészt, míg a "halálba hurcolást" a németek végezték, a "halálba küldésért" a magyarok lennének felelősek!

Végül a Salom egy történetet kifejező igét is használ: a direkt felelősségre vonás kérdésénél "a magyar zsidóság pusztulásáról" írnak. Nos, a pusztulás, bármennyire sajnálatos is, az alany, a magyar nép szándékától független történelmi tény. A "pusztulásért" csak annyiban jár felelősség, hogy magyarok segítettek a deportálásban.

A fordító ezzel szemben az egyértelműen passzív "pusztulás" szót a kétértelmű, aktív "destruction," szóval fordítja, amelynek, cselekvő ige lévén, a fő jelentése nem "pusztulás" hanem "pusztítás" ami az alany akarától függő esemény: "valaki elpusztít valamit - somebody destroys something." A Salom által használt egyértelmű kifejezés, elpusztulás, angol megfelelője "demise" lett volna. Tehát a fordítás több kulcskérdésben teljesen megváltoztatja a mondat értelmét, a magyarok kárára.

Maga a Salom levél is beismeri (29. oldal) hogy bár a vezetőség, beleértve a zsidóság akkori vezetőit is, "tudott a lengyel földön végzett népirtásról, ... a zsidó tömegek még novemberben (1944?) is azt hitték, hogy a nácik csak munkára hurcolják őket". Nos, ha a zsidók azt hitték, miért nem hitték ugyanazt a magyarok? A magyarokat nem lehet általánosságban többért felelőssé tenni, mint hogy segítettek a németeknek a zsidók kiszállításában (a kollektív felelősség kérdésére még visszatérünk). Egyébként a "népirtás" a negyedik cselekvő ige, azonban mivel az kifejezetten "lengyel földön" történt, a magyarokat vajmi kevés felelősség terheli azért. Azonban a fordítással itt nincs baj, mert a válogató egyszerűen kihagyta ezt a részt: minek olvassák az amerikaiak, hogy a zsidókat nem Magyarországon "mészárolták" le, és hogy az elhurcolásért a Salom szerint a zsidóság akkori vezetői is felelősek voltak, amennyiben nem tárták fel az igazságot a zsidók (és a magyar nép) tömegei előtt?

Ez nagyon fontos megjegyzés a Salom nyílt levélben, mert feltételezhető, hogy ha az igazság köztudomású lett volna, sok zsidó megpróbált volna menekülni, és a nép bizonyára még jobban segítette volna őket.

Tehát amíg a magyar eredetiben a magyar zsidók egyértelmű, történelmileg szabatos és helyes szavakat használtak, a fordítás történelmileg helytelen, a magyarságra káros, az eredeti szöveg jelentését megváltoztató szavakat és kifejezéseket használ. Míg a Salom az "elpusztulásért" okolja a magyarokat, nem az "elpusztításért", a fordításból nem tűnik ki a különbség.



Ez persze, még ha nem is vennénk célzatos melléfordításnak, önmagában elég ok egy komoly kritikára. Azonban ez a "hiba" arra ösztönzött, hogy az egész fordítást összehasonlítsam az eredetivel. Az eredmény megdöbbentő volt. Először is a fordítás nagyon is ama tör. A kötet szerkesztőjétől megszoktuk, hogy beadványai mindig tökéletes angolsággal készültek, és stilisztika miatt soha nem kellett szégyenkezni, ha Gereben valamit irt a Fehér Háznak vagy más amerikai szervezetnek.

Ez a kivonatolt fordítás viszont hemzseg a kisebb-nagyobb hibák tol, mint pl. a 75. oldalon a "kevesség" szót értelemzavaróan kétszer is "little" helyett "less"-nek (a kevesség szót a kevésbé vagy kevesebb-el szóval összetévesztve) fordították. Ugyanazon az oldalon, amikor 1956-ot tárgyalva a Salom a "marginális" szót használja az "antiszemizmus hordozóival" kapcsolatban, ezt "not serious political force"-ként fordítják. A különbség a "marginális" és "nem komoly erő" közt árnyalatbeli, de a fordítás megint nem szabatos!

Hadd említsünk meg még egy súlyosabb hibát, ami az eredeti értelmet teljesen kiforgatja (és amire nincs se szükség, se elfogadható magyarázat): a magyar szöveg szerint 1956-ban a zsidóknak a pogromok tol való félelme "alig volt indokolt". Ezt így fordították le: "The excessive brutality against the participants of the revolution could not be justified by their fear of anti-Semitism". Az eredeti szöveg szerint nem a brutalitás, hanem a félelem volt indokolatlan, sőt, a magyar eredetiben nincs is szó "túlzott brutalitásról"! Ezt csak a fordító adta hozzá "túlzott" buzgóságból, úgy látszik.

#### (b) a válogatás

De a fordításnál még súlyosabb probléma az angol szövegben közölt részletek válogatása. Először is, egy komoly, forrásmunkaként is használható fordítás pontokkal jelzi, hogy hol hagytak ki szöveget. Ebben a fordításban ilyen jelzés nincs. Másodsor, a fordító erkölcsi kötelessége mind a fordításban, mind a válogatásban, az eredeti mű értelmét hűségesen visszaadni.

Az eredeti szöveget olvasva, először is az tűnik az ember szemébe, hogy a nyílt levél igyekszik józan és tárgyilagos maradni, ha az nem is mindig sikerül (amire még visszatérünk) és igyekszik az ellentéteket simítani (pl. "nem a hegek feltépését kívánjuk...") míg a fordítás az ellentéteket látszik szítani, és a hegeket sorra feltépni. Az angol fordításból például kihagyták ezt a mondatot: "A magyar zsidóságnak tudnia kell, hogy mennyien segítettek üldöztetései közt a magyar nép fiai közül, és a magyar népnek is meg kell tudnia, hány zsidó küzdött a feudális elnyomás, a fasizmus, és az esztelen háború ellen, a magyar sors jobbrafordulásáért".

A fordítás címe maga is rövid, velős, arrogáns, és félrevezető: "INDEPENDENT JEWISH GROUP 'SALOM' DEMANDS TIES WITH ISRAEL, REJECTS ASSIMILATION"! A cím az olvasóban azt a benyomást kelti, hogy egy kis magyarországi zsidó csoport a magyar nemzettel való kapcsolatok és szolidaritás helyett Izraellel akarja affiliálni magát. A cím alapján az első, természetes reakció: akkor miért nem mennek Izraelbe? A második reakció hasonló: miért kellett pont ezt a cikket egy magyar emigráció által támogatott könyvben angol illetve amerikai politikusok és államférfiak kezébe adni? A nyílt levél teljes szövegét elolvasva azonban pont az ellenkező reakció alakul ki. A kérdés tehát jogos, miért részletekben, rossz válogatással és rossz fordítással adtuk ezt a fontos és érdekes írást amerikai kezekbe?

Bár a fordítás említi, hogy "asszimilálás" helyett inkább "integrálódást" javasol a Salom csoport, minden integrációra vonatkozó utalás és magyarázat kimaradt a fordításból. Míg az "asszimiláció" zsidó mivoltuk, zsidó vallási és etnikumi hagyományaik feladását jelentené, az "integrációt" a levél írói úgy értelmezik, hogy zsidó mivoltuk megtartásával, szervesen beilleszkednek és közösséget vállalnak a magyar néppel. "A magyar zsidóság elsősorban nem a mindenkori magyar kormánynak, hanem a szuverén magyar nemzetnek tartozik lojalitással." Ez is kimaradt a fordításból, pedig ez a levél üzenetének a lényege. Enélkül minden rossz megvilágításban látszik.

A Salom nem lát, és nem igyekszik ellentétet szítani a magyar zsidóság és a magyar nemzet között, mint azt a kivonatos fordítás éreztetni látszik. Az eredeti cikk tartalmának és szándékának ilyen irányú és ilyen méretű elferdítése teljesen érthetetlen egy olyan személy részéről, akinek egyébként kiváló kapcsolatai vannak a zsidósággal!

Ugyancsak érthetetlen a másik tendenciózusnak látszó ollózás: míg a Salom nyíltan és keményen kritizálja a Kádár rezsim politikáját (nem csak zsidó vonatkozásban, de általában, sőt, egyes esetekben egyenesen a Kádár politika nemzet-ellenes irányvonalát kritizálják), az angol kötet (amelynek a szerkesztője Washingtonban és magyar körökben az emberi jogok erélyes és hatásos magyar szószólójaként ismert) a legerélyesebb Kádár-ellenes kritikát egyszerűen kihagyta. Például mikor a zsidóknak a Kádár rendszerben 1956 után játszott szerepét tárgyalja a nyílt levél, a fordítás kihagyta az aláhúzott részt: "miközben folyt a forradalom leverését követő véres megtorlás, amellel elmaradt a sztálinista terrorban bűnös személyek megbüntetése". Vájjon miért maradt ki ez a nyolc szó az egyébként folyamatos fordításból?

Vagy miért maradt ki ez a mondat is: "a mai rendszer eredetét és lényegét tekintve ellenforradalmi -- noha konszolidált -- rendszer, amely az 1956. októberi népfelkelés leveréséből született". A következő szakasz ugyancsak kimaradt a fordításból: A Magyar Izraeliták Országos Képviselete vezetését kritizálva, a Salom szerint "... sanda (a félelemre spekuláló) demagógia az ... ami az u. n. békepolitika népszerűsítésében jelentkezik: a szovjet és a hozzá épp e téren szorosán felzárkózó magyar kormány külpolitikáját a béke megőrzésének egyetlen lehető módjaként magasztalják, az ettől eltérő véleményű és más külpolitikai kezdeményezésekért szót emelő állampolgárokat ... háborús pusztulással fenyegetik, vagy ami még rosszabb, háborús uszítóként bélyegzik meg".

A fordítás, szándékosan vagy naivul, de elgáncsolta a Salom célkitűzését. Mint azt fent már idéztem, ők azt kérték, vitatkozzunk "mindarról, amiről a nyílt levél szól". A fordítás a lényegét, t. i. a békéltető, integrálódást előmozdító részeket, és a legkeményebb Kádár-ellenes kritikát, köztük még azt is, hogy nincs önálló magyar külpolitika, kicenzúrázta az amerikaiak felé is terjesztett fordításból. Így akik csak a fordítást olvassák, joggal vádolhatnak a Salomot ellentét szításával, nemzetellenességgel, türelmetlenséggel, arroganciával, stb., pedig ők mindebben ártatlanok, és egy rossz fordítás és válogatás áldozatai.

(c) a másik Salom nyílt levél

Az előzőkben tárgyalt nyílt levél a Salom második megnyilatkozása. Az első nyílt levelet 1983. december 25-én, érdekesen pont Karácsony napján írták "A MAGYAR IZRAELITÁK ORSZÁGOS KÉPVISELETE (MIOK) ELNÖKSÉGÉHEZ ÉS AZ ÚJ ÉLET SZERKESZTŐSÉGÉHEZ." Ezt a nyílt levelet is leközzölte a budapesti Hírmondó 6-7, 1984 május-június-i száma, és a Nemzetőr által kiadott Független Forum c. gyűjtemény is átvette, amelyből, a szerkesztő ígérete szerint, kellett volna az angolul megjelenő cikkeket válogatni.

Ez a nyílt levél megerősíti a másik nyílt levél olvasása révén kialakult véleményt. A Salom tagjai bátor, szókimondó, a rendszert nyíltan kritizáló, a nemzethez hű zsidók. Ebben a levélben a MIOK vezetőjét, Dr. Salgó László főrabbit kritizálják, amiért a magyar zsidóság nevében, azok megkérdezése nélkül, szolgálilag aláírt egy "békenyilatkozatot" amely kimondja, hogy "minden erőnkkel tiltakozunk az Egyesült Államok kormánya által vezetett világhuralmi törekvések ellen...".

A Defiant Voices szerkesztői, ha már akartak egy cikket közölni a magyar zsidóktól, ezt a rövid, de velős, pro-Amerika cikket is választhatták volna, ami sokkal jobban tetszene az amerikai olvasónak, és amiért senki nem kritizálta volna a szerkesztőket. Bár utólag visszatekintve, talán jobb, hogy a hosszabb cikket választották, mert így felhívták rá a figyelmet. A kár csupán az, hogy a rossz fordítást még rosszabb válogatással tetézték és az eredeti cikk helyett egy lényegében megcsönkített és kicenzúrázott főmedvényt adtak amerikai kezekbe!

## II. AZ EREDETI LEVÉL

A Defiant Voices-ben közölt levél lényegében a MIOK vezetőségét kritizálja, három szempontból: (1) a MIOK a magyar zsidóság nevében a zsidóságra káros politikát folytat (2) amennyiben a Kádár rezsim nemzetellenes politikáját fenntartás nélkül támogatja, és (3) nem követeli az Izraellel való kapcsolatok felvételét. Így tehát a cikket lehetne a magyar zsidóság belügyének is tekinteni. Azonban a tény, hogy a Hírmondóban a levelet a "magyar társadalomhoz és a magyar zsidósághoz" címezték, és mintegy vitaindító cikknek szánták, azt közérdekű dokumentummá teszi. A levél témája egyébként is komoly és fontos; megérdemli, hogy elhamarkodott, látszólag célzatosan elferdített és kivonatolt fordítás helyett az egész levéllel megismerkedjék mind az emigrációs magyarság mind az emigrációs magyar zsidóság, és hogy arra érdemben válaszoljunk.

Remélhető hogy a levél megjelenése óta arra hivatottabb személyek is elfogadták a vitára való felhívást. Azonban mivel nincs róla személyes tudomásom, de különösen mivel a Defiant Voices szerkesztője maga kért építő kritikát, a magam részéről, anélkül, hogy a nyílt levél minden részletére kitérnék, a következőkben óhajtok néhány megjegyzést tenni, remélve, hogy az eljut a Salom tagjaihoz is.

(a) a Kádár propaganda hatása

Nemcsak nincs okom a nyílt levél szerzőit csalással vagy félrevezetéssel vádolni, hanem úgy érzem, hogy éppen ők a csalás és félrevezetés jó szándékú áldozatai. Annak ellenére, hogy a Kádár rendszert többször is kritizálják, úgy látszik, mégis bedültek a kommunista propagandának.

A levél elején ezt olvassuk: "A magyar zsidóság immár több mint egy évszázada a nemzet szerves részének tekinti magát. Túlnyomó többségben Kossuth lelkes híve volt 1848-ban, és a demokratikus forradalom táborát erősítette 1918-ban". A mondat lényegében elfogadható. Azonban a zsidók szerepéről beszélni az 1918-as "demokratikus forradalomban" kicsit sántít. Az 1918-as Károlyi Köztársaságban a zsidók szerepe nem közismert. Ha erre gondol a Salom, jó lenne neveket közölni.

Ezzel szemben a zsidóság domináló szerepe az 1919-es Kun Béla féle Tanácsköztársaságban (pl. a 42 kormányzótanácsi tag illetve népbiztos közül 31 zsidó volt) közismert. Szinte szentségtörés lenne a Tanácsköztársaságot 1848-al, és Kun Bélát Kossuth Lajossal összehasonlítani.

Mivel a levél többi részéből úgy tűnik, hogy valójában nem 1918-re, hanem 1919-re gondoltak, úgy látszik, hogy akarva-akaratlan bedültek a Kádár rendszer propagandistáinak, akik Kun Béla pribékjeit "a magyar nép legjobb fiai"-ként ünneplik.

Ezzel az értelmezéssel érdekes szembeállítani, amit a zsidó történész, Abram Leon Sachar, a Brandeis Egyetem elnöke, írt a Kun rendszerről: "Magyarország első világháború utáni történelmére az 1918-19-es évek lélekperzselő tapasztalatainak tragikus emlékei nyomják rá bélyegüket... (többek közt)...volt egy rövid bolsevista interregnum. A vörös kormánynak a feje a zsidó származású Kun Béla, egy opportunista gazember (scoundrel) volt, akinek a kormányában több zsidó szerepelt. Végül is az ország össz-zsidósága, többnyire középosztálybeli szenvedélyes hazafiak, fizettek hatalmas árat érte. Soha nem lett elfelejtve, hogy a rövid, de véres vörös diktátorság egy idegen bajkeverő (firebrand) műve volt, akinek zsidó vér folyt ereiben" (A History of the Jews, 5th ed., 1965, 380 o.).

Míg Kun Bélát gazembernek nevezi Sachar, Kossuthról megemlíti, hogy ő kezdeményezte a zsidók felszabadítását (emancipáció) az 1849 júliusi Országgyűlésen. Körülbelül húsz ezer zsidó harcolt hűségesen és hősiessé a szabadságharcosok közt, köztük egy egész zsidó zászlóalj a horvátok ellen. Kossuth teljes egyenjogúságot javasolt a zsidóknak, "hogy megszüntessük a hatalmas adósságot, amivel a híres Makkabeusok hős leszármazottainak tartozunk". A Szabadságharc leverése után persze az Udvar visszavonta az egyenjogúságot, amit csak az 1867-es Kiegyezés után kaptak vissza a zsidók, a magyarok autonómiájával együtt (293 oldal).

Az 1919-es események szimpatikus beállítása persze megmagyarázza, hogy miért ilyen ellenszenves a Salom tagjainak a Horthy rendszer (bár elismerik, hogy abban az időben a zsidóknak sokkal jobb soruk volt), és hogy miért nem veszik figyelembe, hogy amennyiben volt antiszemitizmus a két háború közti években, az részben a Kun rendszer emlékével magyarázható. Amikor a "történelem reflektorfényéről" írnak, és beismerik, hogy "a kiengesztelődés ... alapfeltétele az őszinte és mély lelkiismeret vizsgálat a tények feltárása és megismerése nyomán", kell, hogy a Kádár propaganda mögé nézzenek és tárgyilagosan lássák a magyar történelemnek ezt a fontos és tragikus szakaszát. A jobb viszony csak egymás panaszainak megértése nyomán születhet.

A kölcsönös megértés ugyancsak megkívánja, hogy a Horthy rendszert tárgyilagosan vizsgáljuk meg. Történelmileg téves lenne minden zsidót egy kalap alá venni, mint azt sokan teszik. A két világháború közti időben is legalább két csoportot kell megkülönböztetni: a zsidó intellektuális osztály, akiket lehet a zsidóság vezetőinek tekinteni, és a zsidó kereskedő középosztályt. Az intellektuális zsidók gyakran "a liberális és radikális pártokkal azonosították magukat" (l. Sachar, 343 oldal), ami egy lényegében népszerűtlen politikai ellenzék volt Magyarországon. Amennyiben ezek az integrálódni nem akaró zsidók politikai állásfoglalásuk miatt elnyomva érezték magukat, azt nem lehet az antiszemitizmus rovására írni.

#### (b) szocializmus vagy kapitalizmus?

Egy másik gyengéje a nyílt levélnek, ami a Kádár propagandistáinak eredményes működését bizonyítja, a szerzők nyílt anti-kapitalista felfogása, amely szinte karöltve megy a zsidóság két háború közti gazdasági sikerének semmibevételével. Ami tényleg haladó volt a magyar gazdasági életben abban az időben az a kezdődő kapitalizmus volt - amely kiemelte Magyarországot a feudalizmusból - és az túlnyomó részt a zsidók kezében volt. Igaz, hogy a kapitalista üzemekben a bérek alacsonyok voltak, azonban a munkásság bére többnyire versenyképes volt a nagybirtokokon dolgozó "agrár-proletárok", az u.n. "béresek" jövedelmével, nem is szólva a mai reál-bérekről, amit az állami szektor fizet. Egyébként az alacsony bérek szükségesek voltak a töke-akkumulációhoz, ami a további fejlődés nélkülözhetetlen feltétele. Hogy ki ellenőrzi illetve kezeli a felgyülemlett tőkét, az persze más kérdés.

Itt az ideje, hogy a zsidóság elismerje a zsidók óriási lehetőségeit és szerepét abban az időszakban, még akkor is, ha ez a Horthy rendszerről vallott előítéletük megváltoztatására kényszeríti őket. A Horthy rendszer alatt a zsidóság megtartotta 1918 előtti gazdasági és intellektuális vezető pozícióját, csak a katonatiszti és a lényegében befolyástalan tisztviselő osztályból szorultak ki. A nem politikus zsidók gazdaságilag fejlődtek, és minden módjuk megvolt (1939-ig) az integrálódásra. Rendelkezésemre álló adatok szerint a 30-as években Magyarországon a 30.000 pengőn felüli évi jövedelemmel rendelkezők 80-85 százaléka zsidó volt. Személyes tapasztalataim és a családi szóbeli hagyomány alapján tanúsítani tudom, hogy a zsidóság nem volt gazdaságilag elnyomva.

Édesapám falusi kiskereskedő volt, aki Zákánytelepen (Somogy megye) egy Breiner Adolf nevű kereskedőnél tanult. Nagypám gyakran mesélte, hogy a háború után Breiner úr egylovas kocsin járt faluról falura, mint ócskás. A húszas évek végére három segéd dolgozott az üzletében. Mire az 1939-es zsidótörvény jött, a Breiner család épített egy téglagyárat, gőzmalmot, fűrésztelepet, és vejének, Kaposi Vilmosnak egy cement-áru telepet, és hála az ő tevékenységének, Zákánytelep húsz év alatt kiépült a semmiből saját templomával, állami elemi iskolával, három üzlettel, több száz lakossal, stb. Breinerék nélkül ma nem lenne Zákánytelep.

Köztudomású, hogy majdnem minden falunak megvolt a közismert (és közkedvelt) zsidó szatócsa, ha nem is mind a Breiner színvonalán. Édesapám később önállósította magát, így én saját üzletében nőttem fel, és üzleti kapcsolatai révén tudom, hogy a legtöbb és legsikeresebb nagykereskedő, mint például Kelemen Rezső fűszer-nagykereskedő, vagy Fischer Baeder vasas Nagykanizsán mind zsidók voltak. Ugyancsak zsidók voltak az ország vezető iparosai, mint Weiss Manfréd vasban, Mauthner Ödön veteménymagban, vagy Goldberg textilben (Moldova György Szent tehén c. könyvében ismételtlen összehasonlítja a Goldberg üzemet a mostani textiliparral, és elismeri, hogy a Goldberg gyár európai viszonylatban is vezető volt), stb. Tehát 1939-ig nem lehetett zsidók gazdasági elnyomásáról beszélni.

Ugyanígy nem lehet a Horthy rendszer alatt a zsidók kulturális elnyomásáról vagy erőszakos beolvasztási kísérletről sem beszélni. Sőt, sokan a nemzeti kultúrának a liberális, ateista es agnosztikus zsidók által terjesztett nemzet és erkölcs ellenes világnézet által való elnyomását kritizálták. A Salom cikk maga elismeri, hogy a Horthy időben (amit sajnálatos, de jellemző módon az írás a "hivatalos antiszemitizmus korszakának" tekint) "számos zsidó könyvsorozat jelent meg, kiadtak egy magyar zsidó lexikont, és több zsidó folyóirat létezett" (25 o.) mint a zsidó Rákosi rendszerben.

A zsidóknak nyújtott lehetőségek kiterjedtek nemcsak zsidó kiadványok terjesztésére, hanem az iskoláztatás illetve tanulási lehetőségekre is. A közismert magyar zsidó matematikusokon és atomtudósokon kívül több más világhírű zsidó tudós került ki a harmincas években a magyar iskolarendszerekből. Például Erdős Pálnak, aki az egyik, ha nem a legnagyobb élő matematikus, pesten van lakása, de csak évi egy-két hetet tölt otthon édesanyjánál, folyton utazik, előadásokat tart, dolgozatokat ír, és a magyar életből vett anekdotákkal gazdagítja a világot. Mikor egy alkalommal egy helyi rádióállomásnak készítettem vele interjút, megkérdeztem tőle, hogy minek tulajdonítja a korabeli magyar zsidók sikerét a tudományos életben, habozás nélkül válaszolta: a magyar iskolarendszernek. Persze az egyéni tehetség, és talán a zsidóknál hagyományos nevelésre és iskolázásra fektetett hangsúly nélkül soha nem lett volna Teller, Szilárd, Neumann, vagy Erdős az, ami lett. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem voltak tehetséges nem-zsidó magyarok, de azoknak nem kellett a náci üldözés miatt nyugatra menekülni, így nem volt meg az a siker-lehetőségük, ami megvolt az USA-ba került magyar zsidóknak. Teller is, ha Magyarországon marad, soha nem lett volna a hidrogénbomba atyja.

A Salomnak szintén be kell ismernie, hogy a Horthy rendszerben a zsidó kereskedő középosztály integrálódása majdnem teljes volt. A nemzet és a rendszer megadott minden lehetőséget a zsidóknak amennyiben tényleg integrálódni akartak a magyar nemzethez, megtartva zsidó vallásukat, de mint látni fogjuk, a dekadens zsidó intelligencia visszaélt ezzel a lehetőséggel.

Ha volt Magyarországon antiszemitizmus, az nagyrészt az idegen származású, radikális és gyakran szabadkőműves zsidók ellen, valamint a kozmopolita zsidó intelligencia és az őket kiszolgáló keresztények által terjesztett erkölcstelen, romboló és nemzet-ellenes szellem ellen irányult, amely a sajtó, könyvkiadás, szórakoztató ipar, köztük a színház és kezdő filmipar, slágerek, stb. felhasználásával nemcsak az ország politikai, hanem társadalmi, kulturális és vallás-erkölcsi rendjét is aláásta. Azonban az ilyen szelektív "antiszemitizmust" nem lehet valójában még antiszemitizmusnak sem nevezni: a nép (és a rendszer) csupán védekezett az idegen, káros és romboló eszmék ellen, amit ezek a zsidók képviseltek, és amelyek a hagyományos zsidó eszmevilágtól is idegenek. Később még visszatérünk az antiszemitizmus kérdésére.

Érdekes feltenni a kérdést: lehetséges, hogy maguk közt a zsidók közt is vannak "antiszemiták" akik visszatartották a zsidók és a nép tömegeitől a zsidók tömeges pusztulásának a hírét, mint azt a Salom írja? Lehetséges, hogy a radikális szocialista/cionista zsidó vezetők boldogan szabadultak meg a túlnyomórészt építő, dolgozó kapitalista középosztálybeli zsidóságtól, hogy esetleg így is elősegítsenek egy jövődöbeli radikális rendszert Magyarországon, és közben a magyarságot okolják a zsidóság elpusztulásáért?

A Los Angelesben élő Németh Sándor szerint, aki állítólag személyesen ismerte Raoul Wallenberget és nemzetközi és olimpiai versenyeken az izraeli birkózó szövetséget képviseli, Budapesten volt egy Zsidó Tanács, amelynek Hevesi Simon főrabbi és fia is tagjai voltak. Németh szerint "Ez a Zsidó Tanács a megszálló német csapatok -- közelebből Josef Handel -- utasítására két névsort állit ott össze. Azok, akik e névsorokon szerepeltek, családjukkal együtt 1944. november első felében vöröskeresztes autókon Svájcba távozhattak .... A Zsidó Tanács tagjai valamennyien megmenekültek, és a háború után egyiküket sem vonták felelősségre azért, mert nem álltak ki sok-sok ezer sárga csillagos hitsorsosuk elhurcolásakor.<sup>1</sup> Hevesi Simon újra főrabbi lett, később táborigabbi is, a fia pedig tábornoki rangot kapott, de volt annyi esze, hogy meghívatta magát Amerikába, és onnan nem tért vissza". Ehhez még azt tehetném hozzá, hogy Hevesi főrabbi unokája a New York állambeli törvényhozás alsó házában radikális Demokrata párti képviselő, majd állami képviselő Brooklynból.

Németh Sándor történetét érdekes módon kiegészíti a Magvető kiadásában 1987-ben megjelent Végállomás Lisszabon c. könyv Újpesti Elemér volt diplomatától, aki leírja saját tapasztalatai alapján, hogy 1944. július 26-án hogy érkezett meg a semleges Lisszabonba Lufthansa repülőgépen harminc gazdag magyar zsidó, köztük a

---

<sup>1</sup> Ez nem teljesen így volt, vagy legalább is a kettős listát nem említi a Kollaboráció vagy Kooperáció címmel később kiadott könyv, amit Schmidt Mária szerkesztett, és a Soros Alapítvány is támogatott. Vizont Antelman Marvin, ortodox rabbi szerint a zsidóságban vannak árulók ("powerful traitors"), mint pl. az u. n. „Sabbatians,” followers of Zevi Sabbatini, egy 17. századbeli rabbi, akit egyes rabbitársai a Messiásnak tartottak akik a vallásos zsidókat ki akarják pusztítani. Antelman idéz zsidó kutatókat, akik szerint pl. a holokauszt is az ő munkájuk volt:

„Volt egy koncentrációs tábor (a németországi) Terézvárosban, ahol Leo Baeck, az u. n. Európai Zsidóság Főrabbija volt bezárva. Azonban igazában, mint a fő Sabbatian, ott elnökkölt az európai zsidóság New Age fajta elpusztításán, ami, ahogy Scholem Gershom professzor, és más tudósok kimutatták, egy Sabbatian project volt.” ([http://en.wikipedia.org/wiki/Leo\\_Baeck](http://en.wikipedia.org/wiki/Leo_Baeck), <http://www.rense.com/general20/rabb.htm>).

Weiss, Thorin, Mauthner, és Kornfeld családok, több mint ezer (1000) kilogramm arany és egyéb ékszerrel (449-456 o.).

Megint visszatérve a nyílt levélre, amilyen szókimondóak és őszinték, még a legkényesebb témák, mint a zsidók felelőssége, vagy a szovjet-magyar viszony terén is, nem valószínű, hogy pont a szocializmus-kapitalizmus megítélésénél próbálnának szépíteni és jó-pontokat szerezni Kádáréktól. Sajnos, a Salom tagjai anti-kapitalizmusukkal nem állnak egyedül. A "másként gondolkozok" és a Szamizdatírók többsége, úgy látszik, bevette a kommunista maszlagot, hogy egy "helyesen értelmezett" szocializmus jobb a kapitalizmusnál.

Nos, ilyen "szocializmus" még soha nem létezett, és mivel igazi szocializmus és szovjet stílusú kommunizmus kizárják egymást, semmi remény arra, hogy Magyarországon a közel jövőben szocializmus lesz. Azonban kapitalizmus, legalább is a helyesen értelmezett kapitalizmus (ami nem szükségképpen azonos a mai Egyesült Államok gazdasági rendszerével) már többszörösen bebizonyította, hogy az a legsikeresebb gazdasági rendszer. Így tehát melegen ajánlhatjuk az otthoniaknak, nemcsak a Salom tagjainak, hogy miután tárgyilagosan megismerték 1919 és a Horthy időszak igazi történetét, keressenek egy tárgyilagos leírást a kapitalizmusról, mielőtt a kapitalista termelési módszert kézből elutasítják.

#### (c) a magyarság felelőssége

Magyar szempontból talán a legkényesebb téma az állítólagos 600.000 magyar zsidó elpusztulásának a kérdése. Először is, sokan (mint például Raoul Wallenberg) alacsonyabb számot mondanak, így 400.000-tól 600.000-ig minden szám becslés. Egy másik becslés szerint kb. 260.000 "nem tért vissza", ami nem azt jelenti, hogy az mind "elpusztult". Azonban nem a számok a fontosak. Csak az én személyes ismerőseimet számítva, a Brenner és a Kaposi család hat tagja közül egy jött vissza. A fiatal Brenner Pál, aki munkaszolgálatos volt, és a Hochfelder család négy tagja közül csupán egy menekült meg a koncentrációs táborokból. De még egyetlen ártatlan ember halála is sok! Azonban térjünk rá a magyar nép akkori viselkedésének és felelőségének kérdésére.

A fordítás nagy buzgósággal közli a Salom vádját, hogy a magyarországi zsidó-üldözés sokkal "könnyörtelenebb" volt, mint az olasz vagy akár a román. Nem ismerek semmi tudományos, tárgyilagos és elfogadható összehasonlító tanulmányt ezzel kapcsolatban, így nincs alapom a Salom állítását tagadni. Azonban több körülményt kell figyelembe venni.

Először, az természetes emberi tendencia, hogy mindenkinek a saját gyermeke a legszebb, a saját nemzeti hagyománya a legértékesebb, a saját vesztesége és tragédiája a legfájdalmasabb. A szociológusok ezt etnocentrizmusnak hívják. Lehetséges, hogy a magyar zsidóság így viszonylag sötétebbnek látja a magyar zsidóság sorsát, mint az valójában volt. Ugyancsak lehetséges, hogy az olasz vagy a román zsidóság a saját üldöztetését találja a legkönnyörtelenebbnek. Ez érthető emberi tulajdonság - de erre veszélyes történelmi vádak és felelőségre-vonást építeni. A felelőség kérdése teljesen független attól, hogy valaki más mit csinál. A román zsidó-üldözők felelősége nem csökken azáltal, hogy Magyarországon milyen súlyos vagy könnyörtelen volt az üldözés,



mint ahogy a magyarok felelősségét nem csökkenti, hogy Németországban még könyörtelenebben szedték össze a zsidókat.

A másik körülmény az, hogy a nyílt levél egyik célja, Izraelnek a magyar kormány által való elismertetése, talán befolyásolta a Salom íróinak a képzeletét: ha nagyobb a bűn, nagyobb kell, hogy legyen az engesztelés. Azonkívül tudtommal Olaszországban nem volt számottevő zsidóság. Végül, a magyar kormány legalább egy évvel elhúzta a zsidók deportálását, ami bizonyára sok életet mentett meg. Tudomásom szerint a cseheknél, szlovákoknál, és románoknál sokkal előbb összeszedték a zsidókat.

Mindenesetre a Salom fenti állítása erősen vitatható és tárgyilagos bizonyításra szorul. Azonban szerintem a felelősség kérdésén illetve tényén az semmit nem változtat, hogy melyik országban volt "könyörtelenebb" a zsidó-üldözés, és a Salom megjegyzése szükségtelenül sérti a nemzeti öntudatot.

Végül, mint azt fentebb már tárgyaltuk, a magyarság szerepe lényegében a zsidóság deportálására és nem elpusztítására korlátozódott ott. Arról halvány fogalma sem volt az országnak, hogy mi történik a deportált zsidókkal. A németek azt állították, hogy üzemekben dolgoznak. 1944 őszén Málasits Géza győri szociáldemokrata és Bajcsy-Zsilinszky Endre kisgazdapárti volt képviselők, akik akkor szabadultak németországi fogságukból, "a németek bánásmódját a "korrekt" szóval jellemezték, s mit sem tudtak olyan hírekről, amelyek a későbbi eseményeket sejtették volna" (I. Marothy-Meisler Károly, Prohászka, Új Magyarország, Buenos Aires, 1960, 243 o.).

Elképzelhető, hogy egyesek, akik esetleg meg akartak szabadulni a zsidók által terjesztett romboló, kozmopolita szellemtől, szívesen működtek együtt a németekkel a zsidók deportálásában. Azonban míg a dolgozó, építő zsidók elpusztultak, a zsidó elit nagy része, Németh Sándor és Újpesti Elemér tanúsága szerint, megmenekült, és amikor nagyrésztük visszatért a háború befejeztével, még ők végezték a felelősségre vonást.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy még a magyar jobboldal sem tervezte ilyen drasztikus "megoldását" a zsidókérdésnek. Dr. Meskó Zoltán, a nemzeti ideológia egyik fő szószólója, "művelődéspolitikai és büntetőjogi" megoldást javasolt a magyar kulturális és erkölcsi értékek védelmére, és a következőket írja a lábjegyzetben: "A zsidókérdés politikai túlfeszítése a társadalom állandó mérgező anyagává válhatik. A megoldásnak itt is teljesnek kell lennie, ami a barbárantisemitizmus szenvedélyességét keresztény utakra vezeti. Helyesnek tartanánk, ha a túlzó faji alap mellőzésével, a műveltségbeni zsidóság veszedelmeivel foglalkoznánk, a felszított személyes gyűlölet helyét a krisztusi értelemben vett emberséges megoldásnak adva át" (A magyarság hivatása, Budapest, 1940, 181 o.). Meskó nézeteire egyébként még visszatérünk.

Így tehát a magyarság felelőssége lényegesen kisebb, mint azt egyesek elhítenni akarják, ugyanakkor, a zsidóság egyes rétegeinek a felelőssége sokkal nagyobb, mint azt egyesek elismerik.

#### (d) A kollektív felelősség kérdése

A felelősség kérdésével kapcsolatban a másik kérdés inkább erkölcs-filozófiai illetve jogi kérdés: ki és milyen mértékben felelős a tényleges atrocitásokért. A Salom válasza, amit a fordítás is közöl, megdöbbentő. Míg sokban egyetértünk a Salommal, itt határozottan elvetjük a Salom érvelését. A negyvenes évek eseményeivel kapcsolatban

ezt írják: "Fel kell és el kell ismerni, hogy a magyar nemzetet bizonyos történelmi felelősség terheli a magyar zsidóság pusztulásáért" (ezt a történetet kifejező igét fordították a cselekvést kifejező "destruction" szóval az angol fordításban) és ebből a felelősségből a nemzet minden akkori osztályának és rétegének jut egy rész". Itt log ki a proveriális "lóláb". A Salom szerint "Ez a felelősség a mai Magyarországot is arra kötelezi, hogy ... különleges kapcsolatot alakítson ki a zsidó néppel", ami alatt Izrael elismerését értik.

1987 szeptemberében a magyar kormány fel is vette, alacsony szinten, a diplomáciai kapcsolatot Izraellel, ami ellen semmi kifogásunk nincs, sőt lehetségesnek tartjuk, hogy az a magyar nép politikai érdekeit is szolgálja.

Azonban teljes mértékben elvetjük a kollektív felelősség vádját. A kollektív felelősség kérdése nemcsak nagyon vitás jogi fogalom, de a zsidók tiltakoztak legjobban a kollektív felelősség vádja ellen Jézus halálával kapcsolatban. A fogalom nemcsak az újszövetségi bibliai elvekkkel (mint azt alább bizonyítjuk), hanem a modern demokratikus jog-elmélettel és gyakorlattal is ellenkezik. Azonkívül a kollektív felelősség gyakorlati használata súlyosan hozzájárul az előítéletek kialakulásához: ha minden zsidó felelős Jézus haláláért, akkor minden zsidó keresztény-ellenes; ugyanígy, ha minden magyar felelős a zsidóüldözésért, akkor minden magyar antiszemita. Remélem, a Salom mindkét gondolatmenetet elveti, bár a logikájuk ide vezetne.

Ugyanígy nem fogadhatjuk el a Salom másik beismeréséből fakadó logikát sem: ha a zsidók vezető szerepet játszottak a Rákosi és Kádár féle nemzet-ellenes politikában, akkor minden magyar zsidó nemzetellenes. Hasonlóképpen elvetendő lenne az a logika is, hogy mivel a Salom tagjai nemzethűek, minden zsidó nemzethű.

A demokratikus jogelmélet elvei szerint, zsidó vagy magyar, mindenki egyénileg felelős tetteiért. Nem ismerhetünk el sem kollektív büntudatot vagy felelősséget és kollektív büntetést, sem kollektív büntelenséget, valamint az abból fakadó faji, vallási, vagy nemzetiségi előítéletet!

#### (e) Egyéb pontok

A fenti kritika, mint a kritikák általában, látszólag csak negatívumokra szorítkozik. A nyílt levél sok pozitívumát az angol fordításnál már említettem: sajnos, a fordító főleg azokat hagyta ki vagy fordította rosszul. Itt még csak két pontra akarok kitérni.

Ami az asszimiláció-integráció kérdésére vonatkozik, igaza van alomnak: senkit sem lehet (vagy szabad) kényszeríteni, hogy olvadjon, vagy ne- olvadjon be a nemzetbe. Az álláspont, hogy a zsidóság mint olyan ne olvadjon be, hanem inkább integrálódjon nem lehet kivétel a Szent István Intelmeiben adott tanács alól, hogy a különféle nyelv és szokás ... díszére válik a királyi udvarnak és ... az egynyelvű és egyszokású ország gyarló és törékeny". Ezért Szent István meghagyta fiának, hogy a "letelepülő idegenekkel bánj tisztességesen".

Ezeréves történelme során a magyar nemzet be is tartotta ezt a tanácsot, nemcsak a nemzetiségekkel, hanem a zsidókkal kapcsolatban is, amit a Salom el is ismer. Nem látom értelmét vagy célját, hogy ezt most bárki is megváltoztassa, amíg a letelepült

csoport lojális a nemzethez, mint azt a Salom is írja, illetve javasolja. Ha valaki bűnt vagy a nemzet érdekeit sértő tettet követ el, azt egyénileg, fajra, vallásra, vagy nemzetiségre való tekintet nélkül kell felelősségre vonni és meg- illetve elbírálni. Az integrálódással kapcsolatban pedig logikusnak tűnik, hogy egy népcsoport, amely nem hajlandó a többségi államba beintegrálódni, az pakoljon össze és költözzön egy másik országba.

A zsidókkal való bánásmóddal kapcsolatban idekíváncozik David Irving megállapítása a Rákosi évekről. Az angol származású Irving, az 1956-os forradalomról írt könyvében írja, hogy "ellentmondásnak hangzik (paradoxical), hogy a kommunisták tevékenysége által kiváltott antiszemitizmus oly méretű volt, hogy az még sok zsidót is megfertőzött. A pártvezetőségben domináló "nagy zsidók" annyi kis zsidó kereskedőt és gyárost tiportak le -- kirabolták, kisajátították, és megalázták őket -- hogy azok elfelejtették zsidó mivoltukat és csatlakoztak az általános siránkozáshoz" (Uprising, 48 o.; érdekes ezzel kapcsolatban megjegyezni, hogy mivel a könyv megnevezi a zsidókat, az első, 1981-es londoni kiadás egyszerűen eltűnt a piacról, és 1986-ban egy második nyomtatást kellett kiadni Ausztráliában). 1944 kivételével, a német megszállás alatt, soha nem volt olyan rossz sorsuk a zsidóknak Magyarországon, Szent István országában, mint a Rákosi korszakban

Végül, az Izraellel való viszony politikai kérdés, és mindenkinek, zsidónak és nem zsidó magyarnak erkölcsi joga van olyan véleményt nyilvánítani amelyet óhajt, és ha a magyar zsidóság egyénileg vagy szervezeten Izrael kérdését napirenden akarja tartani, amíg az a magyar nemzet érdekeibe nem ütközik, azaz ki nem meríti a kémkedés vagy hazaárulás fogalmát, ugyanúgy joguk van hozzá, mint másoknak az arabokat támogatni.

### **III. ÉKVERÉS VAGY HIDÉPÍTÉS?**

Lényegében a Salom cikkek nagy szolgálatot tehetnek a zsidó-magyar viszony javításában. A kivonatos fordítás azt a benyomást kelti, mintha a Salom célja a magyarok és zsidók közé való ékverés lett volna. Semmi sem áll távolabb az igazságtól. A Salom költői hasonlattal kifejezett célja sajnos szintén kimaradt a fordításból: "olyan hidat verni a múlt és jövő közt, amelyen karöltve haladhatnak majd át az egykor szembenálló apák utódai" (23. o).

Azonban úgy nem lehet hidat verni, ha a két fél nem beszél egymáshoz, vagy ha az egyik fél tartja fenn magának a jogot, hogy véleményt nyilváníthasson, a másik fél pedig alázatosan csak bólogathat. Sajnos, gyakran ez a helyzet az u.n. zsidó kérdéssel kapcsolatban. A filozofiták és antiszemiták között szinte lehetetlen egy reális, középútas megoldásról, hídépítésről még beszélni is anélkül, hogy valaki riadtan ne tiltakozzék, féltve nemcsak jó hírnevét, de gyakran még az állását is.

Most végre zsidó oldalról megtört a jég. A Salom nyílt levél az első nyílt, jó szándékú lépés magyar zsidók részéről hogy minden előítéletet félretéve, visszatérjünk, vagy előre haladjunk, a megértés hídján a régi, 1848-as idők együttműködéséhez hasonló békés viszony megvalósítása felé. Ugyanakkor a Salom hajlandó elismerni egyes zsidók hibáit és felelősségét a múltért. Ez teszi történelmileg jelentőssé a Salom kezdeményezést, és mind a két pontra külön fogunk reagálni. Itt az ideje, hogy zsidók és magyarok elhatároljuk és kölcsönösen kiközösítsük a Kun és Rákosi, a Kádár és Marosán féle gazembereket és bajkeverőket, legyenek zsidók vagy nem zsidók, akik idegen

érdekeknek kiszolgáltatták nemcsak a magyar nemzetet, hanem a becsületes dolgozó zsidók százezreit is. Ezt a kiközösítést zsidók nem tették meg sem 1919, sem a Rákosi rendszer alatt, sem 1956 után.

Most úgy látszik, hogy a Salom tagjai végre elismerik, hogy vannak jó és rossz zsidók, és nem vállalnak feltétel nélküli szolidaritást olyan zsidókkal, akik elárulták és elárulják mind a nemzetet, mind saját zsidó hit illetve fajtestvéreiket. Mielőtt a nem-zsidó magyarok felelősségét tárgyalnák, még ha a nyílt levélben itt-ott túloztak is, hajlandók elismerni, hogy saját vezetőik is elárulták őket.<sup>2</sup>

(a) a Salom a nemzetközi zsidóság élvonalában

Hasonló beismerés<sup>3</sup> Amerikában is történt már zsidó részről, de hídépítési szándék nélkül. Peter Grose, a nemzetközi zsidóság által elismert *Israel in the Mind of America* c. (1983-ban, három különböző kiadásban is megjelent) könyvében írja, hogy "mikor 1941 szeptemberében Stephen Wide és egy keresztény liberális küldöttség megpróbálta figyelmeztetni (alert) Rooseveltnél elnököt hogy mi is történik, az elnök csupán 'Breck' Longhoz küldte őket", aki személyes karrierjét féltve, "még mérges is lett" az ügy miatt (121 o.).

Grose leírja, hogy "Wide 1943. március 1-én a Madison Square Gardenben tartott beszédjét így fejezte be: 'Majd amikor a jövő történészei megírják korunk fekete történelmét, két dolgot találnak hihetetlennek: először a bűntényt magát, másodsor a világ reakcióját erre a bűntényre'. Wise-t személyesen támadták (was chastised) a zsidó vezetőség (establishment), az Amerikai Zsidó Bizottság, és a New York Times szerkesztői, amiért hitelt ad ilyen háborús rémhíreknek. A Roper közvélemény kutatók szerint az amerikaiak többsége még 1944 decemberében sem hitte el az európai zsidók tömeges gyilkolását" (127 o.).

Grose ezt a tanulságot vonja le az ügyből: "Rooseveltnél elmulasztotta felhasználni az információt, akárcsak sok más, zsidó és nem-zsidó, akik esetleg képesek lehetek volna az Elnököt cselekvésre bírni ha tényleg akarták volna... Rooseveltnél, az amerikai zsidó vezetőség, és a felelős pozícióban lévők tucatjai vagy százainak a bűne (guilt) az, hogy többnyire még csak nem is próbálkoztak" (133 o.).

Ugyancsak 1983-ban egy másik érdekes könyv jelent meg, Raoul Wallenbergnek dedikálva, több neves zsidó történész és a Los Angelesi zsidó Anti-Defamation League közreműködésével, amely többek közt egy érdekes disztinkcióval magyarázza az antiszemitizmust. Dennis Prager and Joseph Telushkin *Why the Jews? The Reason for Antisemitism* c. könyvükben egy egész fejezetet szentelnek a "non-Jewish Jew", a nem-zsidó zsidóknak. Ezek olyan radikális zsidók, akik a meglevő társadalmi rendszer esküdt ellenségei, akik mindent elpusztítanak, maguk gyakran

---

<sup>2</sup> A fent ismertetett Neturei Karta vélemény alapján, a Hídépítés sikere azon múlik, hogy a magyarországi zsidóság képes-e, hajlandó-e, szétválasztani magát a cionista céloktól és eszközöktől, és a Torah szellemében, beilleszkedni, integrálódni, a magyar nemzetbe. Be kell látniuk, hogy a hídépítés legnagyobb akadálya nem az antiszemitizmus, hanem a cionizmus!

<sup>3</sup> Itt is nyilvánvaló volt a cionisták szerepe, akiknek nem volt érdekében megállítani a zsidóüldözést és a Holokausztot, az ártatlan, nem-cionista zsidó tömegek kipusztítását. Így egyre hihetőbb a fent idézett Antelman rabbi állítása, aki szerint a Holokauszt a Sabbatinista zsidók munkája volt.

nihilisták, nem hisznek semmiben, és mindent le akarnak rombolni. Ez a leírás teljesen ráillik azokra a magyarországi zsidókra, akikről fentebb beszéltünk, és akik a nemzet erkölcsi pusztulását mozdították elő.

A példaként felsorolt radikális zsidók közt találunk marxistákat és egyéb radikálisokat. Marxon kívül a következő nevek szerepelnek: Trockij, Kamenev, Zinovjev, Luxemburg, Kun Béla (így, magyaros "é" betűvel írva), Mark Rudd, Abbie Hoffman, Jerry Rubin, és Noam Chomsky (60 o.). Úgy látszik a mi Hevesink kis hal ebben a nagy medencében, azonban Kun Béla megüti a mértéket. A könyv tárgyilagosan leírja a radikális zsidók szerepét mind az oroszországi bolsevista forradalomban, mind a Weimári Köztársaság alatt, és majdnem úgy hangzik, hogy a zsidó radikálisok kiprovokálták az antiszemitizmust. Mikor a radikális zsidók miatt az ártatlan zsidók szenvedtek, Mazeh moszkvai főrabbi állítólag megjegyezte, a zsidó Trockijra utalva - akinek eredeti neve Bronstein volt - hogy "A Trockijok csinálják a forradalmat, és a Bronsteinok fizetnek érte" (63 o.). Úgy látszik, hogy a zsidó kérdés tragédiája, hogy az ártatlan zsidók fizetnek a radikális, "nem-zsidó zsidók" bűneiért.

Salom, a MIOK vezetőségének és egyéb radikális zsidók nyílt kritizálásával, belépett a modern zsidóság élsorába. Prager and Telushkin szerint "a problémát, hogy egy kis számú 'nem-zsidó zsidó' elpusztítja mind a saját, mind a nem-zsidók gyökereit, újabban mások is megjegyezték (commented). Ezt a romboló tüneményt legtisztábban Walter Laqueur, kiváló modern történész írja le.... Ugyancsak megjegyezte ezt a tényt az ismert államtan szakértő Leonard Shapiro is. A radikális nem-zsidó zsidók problémája fájó és annyira nyilvánvaló a zsidóknak, hogy legtöbb ilyen irányú írás a nem-zsidó zsidók káros szerepéről zsidók tollából származik". Itt a szerzők felsorolnak még négy ismert zsidó író, akik ezzel a témával foglalkoznak, köztük az etnikumi problémák szakértőjét, Nathan Glazert (70 o.). Ez a beismerés külön figyelmet érdemel, mert az nagyon ritka, hogy a zsidók maguk beismerték a saját illetve hitsorsosaik hibáit és felelősségét a zsidóüldözésért és saját magukat kritizálva próbálnák a zsidóüldözés veszélyét csökkenteni.

Ezért a szerzők megjegyzik, hogy "az antiszemitákat szintén érdekli a radikális nem-zsidó zsidók problémája, hogy azok romboló szavait és tetteit az össz-zsidóság rovására írják" (u. o.). A zsidók szerepe nagyon fontos az antiszemitizmus elleni harcban. Amikor a zsidók faji vagy vallási szolidaritásból a radikális "nem-zsidó zsidók" védelmére kelnek, az antiszemiták kezére játszanak. Mi nem-zsidók csak akkor tudunk az igazi antiszemitizmussal dűlőre jutni és azzal leszámolni, ha a zsidók is kivetik maguk közül a radikális nem-zsidó zsidókat, a Kun Bélákat, Rákosikat, Hevesiket, és megengedik, sőt, követelik, hogy mint *radikálisokat* ítéljük meg őket, és ne mint zsidókat.

Egyébként a "nem-zsidó zsidó" fogalma felveti a kérdést: ki is zsidó? Zsidó akinek "zsidó vér folyik az ereiben, legyen származására tekintve fél vagy negyed zsidó", akinek az anyja zsidó, aki a zsidó hagyomány szerint él, aki elfogadja a Tórát vagy a Talmudot, vagy aki elfogadja mindkettőt, a Tóra mellett a Talmudot is? Lehet egy istentelen személy, aki nem fogadja el a Genézis teremtéstörténetét, vagy egy erkölcstelen személy, aki nem fogadja el a tízparancsolatot, zsidó? Egy keresztény elhagyhatja az egyházát, lehet aposztata, és a katolikus egyház még ki is közösít súlyosan vétkező vagy hitszegő személyeket. De lehet valaki aposztata zsidó? Hajlandók a hithű,

vallásos zsidók kiközösíteni a fajilag zsidó, de vallásilag és kulturálisan "nem-zsidó zsidókat"?<sup>4</sup> Mi készek vagyunk, de a zsidók hajlandók elválasztani a fajt és vallást, illetve a bűnöst az ártatlantól, fajra es/vagy vallásra való tekintet nélkül? Hajlandók-e újra alkalmazni a kiközösítés eszközt a huszadik század végén, hogy végre tisztázódjék a kérdés: ki a zsidó? Látniuk kellene a logikai ellentétet a "nem-zsidó zsidó" fogalmában. Vagy húsz éve két amerikai ortodox rabbi is intejűváltam egy rádióprogramon, és minden simán ment, amíg ide nem jutottunk. Szinte táncoltak a kérdés körül, hogy ki a zsidó: a zsidó hiszi a bibliát, de aki nem hiszi az nem szükségképpen "nem-zsidó". Itt a zsidóságnak nagyon fontos önvizsgálatot kell folytatni, és egyszer s mindenkorra leszögezni, ki is a zsidó, akit a zsidó közösség magáénak tart és megvéd.

Egy amerikai szélsőjobboldali folyóiratban Rabbi Marvin S. Antelman próbálkozik a kommunista és az abortuszt előmozdító zsidók mintegy "kiközösítésével" ("Why Jews Oppose Abortion?", azaz "Miért ellenzik a zsidók az abortuszt?", The Review of the News, 1974. május 1). Antelman szerint, ha a kikeresztelkedett zsidót "Meshumad-nak", hitehagyónak nevezik a zsidók, hogy maradhat az ateista és a Noénak adott ("Noahidic") törvény megsértője zsidó? "Nincs abortuszt támogató zsidó vagy kommunista zsidó. Legfeljebb beszélhetünk abortuszt támogató vagy kommunista egyénről, aki zsidónak született, mint ahogy van istentelen, aki katolikusnak vagy protestánsnak született."

Maimonidészre hivatkozva, Antelman még ennél is tovább megy. Szerinte a zsidó, aki az abortuszt vagy homoszexuális viselkedést támogatja, nem csak, hogy nem zsidó, de nem is lehet becsületes ("righteous") emberi lény. Sőt, az ilyen nem is lehet igazi Rabbi. A lábjegyzetben Antelman megkülönböztet igazi ("authentic") rabbi ordináció és bizonyos liberális zsidó teológiai iskolák diplomás végzettjei között, akik szintén "rabbinak" nevezik magukat, "de kategorikusan tagadják a Tora isteni, örök, és kötelező jellegét".<sup>5</sup>

A hídépítéshez ez a kérdés annál is fontosabb, mert amíg a Talmud elválasztja a keresztényt és zsidót, a Tora, Mózes öt könyve az egész Ószövetséggel a közös örökség, a közös nevező, a "judo-keresztény civilizáció" alapja, ami összekötne bennünket. Ha a kereszténység egy ág a zsidó fán, a biblia a közös törzs és nem a Talmud. A Talmud egy másik, a babiloni civilizációban gyökerező, úgy az igazi zsidóságtól, mint a kereszténységtől független, sőt, azzal ellenséges fa. A kinyilatkoztatás, a Tora és a biblia nélkül nincs mire építeni a hidat! A Talmud a kereszténység és zsidóság közti ellentétnek az oka, és ezért nem alakult ki a remélt párbeszéd a két vallás közt, mert nincs közös nevezőjük. A kereszténység az ószövetségi alaphoz indul ki, míg a zsidóság hangadó rétege talmudista!

II. János Pál pápa a római zsinagógában 1986-ban mondott beszédében hangsúlyozta, a Vatikáni Zsinatra hivatkozva, hogy "őszintén és barátságban óhajtuk

---

<sup>4</sup> Az egyedüli precedens amit találtam egy zsidó kiközösítésére a filozófus Spinoza kiközösítése 1656 július 27-én. Spinózát azzal vádolták, hogy tagadja az angyalok létezését, a lélek hallhatatlanságát, és a Tora isteni sugalmazottságát. A kiátkozás ünnepélyes keretek közt történt: a lámpákat egymás után kioltották, a hagyományos kürtöt megfűjték, és megtiltották minden zsidónak, hogy Spinózával érintkezzenek szóval, írással, írásait olvassák, házukba befogadják, négy lábánál közelebb megközelítsék. Amint az utolsó lámpa kialudt, Spinoza lelki élete kimult. (lásd Paul Johnson, A HISTORY OF THE JEWS, 1987, 244-246 o.)

<sup>5</sup> Amiért Spinózát ünnepélyesen kitagadták.

mélyíteni a párbeszédet, egymás legbensőbb meggyőződéseit tiszteletben tartva, a kinyilatkozás elemeit, amelyet kölcsönösen örzünk, mint 'nagy lelki örökséget' véve alapelvül". Sajnos, a Pápa zsidó vendéglátóit nem a hídépítés vagy a katolikusokkal a közös bibliai alapon való párbeszéd, hanem a Vatikán kapitulációja, Izrael feltétel nélküli elismerése érdekelte. A Vatikáni Zsinat és a pápa kezdeményezése eddig "süket fülekre talált".

Ugyanakkor a Salom szerint "a magyar zsidóság elsősorban nem a mindenkori magyar kormánynak, hanem a szuverén magyar államnak és a nemzetnek tartozik lojalitással." Így a nemzethez való lojalitást a faji szolidaritás fölé helyezi, amikor nemcsak a rendszert, amelyben sok zsidó szerepel, hanem a saját illetve a Magyar Izraeliták Országos Képviselőlete vezetőségét kritizálja, hogy az nem szól síkra a nemzeti érdek védelmében!<sup>6</sup>

#### (b) antiszemitizmus vagy anti-radikalizmus?

Meggyőződésem hogy az úgynevezett antiszemitizmus nagyrészt nem a nemzethű "magyar zsidók" hanem a radikális, romboló "nem-zsidó zsidók" ellen irányul. A szó szoros értelmében vett antiszemita, akik mindenáron és minden zsidót elvből gyűlönek, nagyon kevesen vannak. Azért a hídépítéshez fontos, hogy az anti-radikálisokat leválasszuk ezektől az igazi antiszemitáktól.

Az antiszemitizmusnak több fajtáját kell megkülönböztetni. Először vegyük amit Meskó "barbárantiszemitizmusnak" nevez. Ezek az olyan buta és elfogult személyek, akik nem képesek különbséget tenni egyének és kategóriák közt. Ezek egy kalap alá veszik Rákosit vagy Kun Bélát a kis falusi zsidó szatóccsal, és egyiknek a bűneiért hajlandók a másikat büntetni vagy üldözni. Ezek többnyire olyanok, akik pszichológiai alkatuk miatt képtelenek a részletek és disztinkciók felfogására és érzékelésére. Véleményem szerint, bár a barbárantiszemita hangosak, kis számuk miatt kevésbé veszélyesek. A veszélyességük talán abban áll, hogy képesek másokat is megfélemlíteni és befolyásolni.

A második csoport a vallási okból antiszemita, akik Jézus keresztre feszítését még mindig nem tudják megbocsájtani a zsidóknak. Ez sokkal kényesebb probléma, mint az előbbi. Évszázadokon át általánosan elfogadott elv volt a zsidóság kollektív felelőssége. Bár a Katolikus Egyház ezt hivatalosan soha nem tanította, a Második Vatikáni Zsinat elítélte a kollektív felelősség elvét, amikor a Nostra Aetate dokumentum 4. pontjában a zsidók és keresztények közös örökségét hangsúlyozza, és kijelenti, hogy "sem az akkori, sem a jelenleg élő zsidóságot nem lehet megkülönböztetés nélkül felelőssé tenni" Jézus kivégzésének a tényéért.

Bár akadnak, akik nem hajlandók ezt elfogadni, arra hivatkozva, hogy maguk a zsidók esküdtek, hogy "az ő vére rajtunk és gyermekeinken" (Máté, 27;25), a Vatikáni

---

<sup>6</sup> Látszik a Salom-fiatalok jóindulata, azonban nem látják tisztán a zsidóságot megosztó ellentét lényegét. Nem vitás, a helyzet bonyolult, nehéz megkülönböztetni a nem-zsidó zsidót, a cionistát, a Sabbatinistát, a reform zsidót az ortodox zsidóságtól. Pedig a hídépítés addig lehetetlen, míg ez a kérdés meg nem oldódik, mert sok zsidó egyáltalán nem érdekelt a hídépítésben, sőt, a hídépítést egyenesen meg akarják akadályozni.

Zsinat véleménye teológiailag és erkölcsileg szolid alapon áll. A zsidók felelősségvállalása egy régi, idejétmúlt felfogáson alapul, amely szerint az apák bűneiért a leszármazottak is bünhődnek. Továbbá, a régi héber mentalitás nem tett nagy különbséget az egyén és a közösség, a zsidó egyén és a zsidóság mint olyan között (l. St. Augustine and Modern Democratic Ideals, jelen szerző kézirat M.A. értekezése, New York University Library, 49-52 o.). Így a kollektív felelősség vállalása ebben a szellemben értendő. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a kollektív felelősség valóban létezik a természetjogban, kinyilatkoztatásban, vagy a társadalom rendjében. A Máté által említett zsidók teljesen figyelmen kívül hagyták az Ur parancsát Ezékielhez: "ugyanaz a lélek, amely bűnözött, fog meghalni: a fiú nem viseli az apa gonoszságát, és az apa nem viseli a fiú gonoszságát. Az igazon az ő igazsága, és a gonoszon az ő gonoszsága lesz" (Ezek. 18;20, szintén lásd Deut. 24;16). Ez a bibliai elv teljes mértékben ellentmond a kollektív bűn fogalmának, és ez kell, hogy érvényesüljön a családon, valláson, nemzeten, és fajon belül!

Úgy a zsidó-magyar, mint a zsidó-keresztény viszonyban egyedül a jelenlegi álláspont illetve az egyén személyes viselkedése mérvadó. Ezzel kapcsolatban a Zsinat kikötötte, hogy a zsidók és katolikusok közti közeledés kölcsönös kell, hogy legyen: "Mivel a keresztények és zsidók közös lelki öröksége oly nagy, a Zsinat ajánlani és előmozdítani óhajtja a kölcsönös megértést és tiszteletet, amely mindenk előtt a bibliai és teológiai tanulmányok és testvéri párbeszéd eredménye" (Nostra Aetate, 4.). A zsinati dokumentumok amerikai kiadója itt lábjegyzetben megjegyzi, hogy "a 'kölcsönös' szó használata a zsinat ama reményét fejezi ki, hogy kétirányú tárgyalás alakul ki. A Zsinati Atyák itt kezdeményezik a párbeszédet, és remélik, hogy lesz válasz. A szóhasználat ugyancsak tapintatosan kifejezi Ruffini Bíboros óhaját, hogy a keresztények szeressék a zsidókat, és a zsidók jelentsék ki, hogy nem gyűlölik a keresztényeket (Ruffini ugyancsak kérte, hogy a zsidók helyesbítsenek bizonyos kifejezéseket a Talmudban." Lásd The Documents of Vatican II, Walter M. Abbott, S. J., szerkesztő, 665 o.). Így a Salom által kezdeményezett dialógus, bár nem bibliai és teológiai célja van, katolikus szempontból fontos első lépésnek tekinthető. Magyar katolikusok (és keresztények általában) kell, hogy pozitívan reagáljanak a Salom levélre.

Az antiszemitizmus harmadik változata a nemzeti, konzervatív (jó értelemben: konzerválni, megőrizni azt, ami jó) csoport, amelyet Meskó képvisel. Meskó Zoltán már idézett művében a keresztény erkölcsi alapokra épült Magyarország eszméjét támogatva, a zsidókkal kapcsolatban több kifogást és vádat emel: az idegen, erkölcs romboló kulturális befolyásuktól a gazdasági leigázásig, a zsidóságnak, azaz helyesebben, a zsidóság egy rétegének, a nemzet életébe és fejlődésébe való aránytalan befolyásától a zsidóság nemzetközi kapcsolatainak a nemzet kárára való kiaknázásáig. Azonban Meskó nem kifejezetten "zsidó ellenes". Annál keresztényebb volt, mint hogy vallási és faji gyűlölködést terjesszen.

Ezen tanulmány nem lenne teljes magyar és katolikus szempontból Prohászka Ottokár megemlézése nélkül. Sok szempontból Meskó a nagy püspök nyomdokaiban jár. Azonban Prohászka többször is említi, hogy vannak "derék zsidók", sőt, "barátaim közt is sok zsidó van", írja védekezésül az Én nem vagyok antiszemita című írásában (Új Magyarországot, szemelvények, 253-4 o). Prohászka szerint ezeknek a zsidóknak asszimilálódniuk kellene, míg a többi zsidót Palesztinába tanácsolja: "A zsidóság



fejlődése a zsidó nemzeti eszme irányában képzelhető el. Főleg most, amikor az Antant Palesztinát tényleg odaadta a zsidó nemzetnek országul, s mikor elismeri mindenütt a zsidók jogát a zsidó nemzetiségi autonómiák felállítására: nem tagadhatjuk, hogy a zsidóságban a nemzeti eszme irányában megindult fejlődés a jövő útja" ("A numerus claususról," 1920, u. o. 256 o.).

Prohászka tapasztalata szerint az integráció nem vált be, egyrészt a romboló hatás, másrészt az aránytalanság miatt: "Hogy a zsidóság felszüremkedett a magyar társadalomban, azt nem kifogásoljuk, csak azt, hogy a zsidóság nemcsak integráló részzé lett, hanem túlsúlyba került, és minket leszorított. Ezt megállapítani nem antiszemitizmus, hanem önvédelem" (u. o., 255 o.). Azonban nem hiszem, hogy Prohászka ellenezte volna, hogy egy kölcsönösen elfogadható alapon a nemzethű és "derék" zsidóság asszimilálódás helyett megpróbáljon arányosan integrálódni a nemzetbe. Végeredményben az asszimilációnak nem az integráció, hanem a "disszimiláció", az elkülönülés az ellentéte.

Ami ennél még fontosabb, akar-e és képes-e a magyar zsidóság, illetve van-e a magyar zsidóságnak egy rétege, amely integrálódni akar a nemzetbe, úgy, hogy zsidóságának feladása nélkül a nemzet eszméjét és célkitűzéseit teljes mértékben magáévá tegye, és azon dolgozzék. Hajlandó-e nemzetközi kapcsolatait a nemzet érdekének alá rendelni, és a nemzetért áldozatot hozni? Hajlandó-e erkölcsi téren a tízparancsolat alapján kivetni minden olyat ami a nemzet erkölcsét züllesztí? Részünkről előítélet lenne erre a kérdésre akár igenleges, akár nemleges választ adni. Voltak a magyar történelemnek olyan szakaszai, és a zsidóságnak olyan rétegei, amelyek ilyen értelemben integrálódtak. Hogy mi lesz a jövőben, arra a zsidóság kell, hogy megadja a választ. Részemről javaslom, hogy egyelőre fogadjuk el a Salom ajánlatát, előítélet nélkül, és adjuk meg a nemzethű zsidóságnak a lehetőséget az integrálódásra.

#### (d) a zsidóság helyzete

Ezzel kapcsolatban nem érdektelen megemlíteni egy jellemző epizódot: amikor Grósz miniszterelnök bemutatkozott a sajtónak, megjegyezte, hogy ő nem zsidó. Úgy látszik ő is tudatában van annak, hogy a magyarság rombolónak látja a zsidóság szerepét, és igyekezett elhatárolni magát a zsidóságtól. Ezek szerint Magyarországon a helyzet a zsidóság szempontjából nem sokat javult 1940 óta, vagy talán még mélyebbre süllyedt. Mi vagy ki fogja megmenteni az ártatlan, nemzethű és építő zsidóságot, ha esetleg a mai kommunista vezetés a nem-zsidó zsidók sugallatára az ártatlan zsidókat állítaná be bűnbaknak és rájuk hárítaná a felelősséget a múlt hibáiért, míg ők maguk megmenekülnek? Nem ez lenne az első eset, hogy a radikális zsidóság feláldozza ártatlan hit- és fajsorsosait a saját érdekeinek védelmére! Így egy csapásra három legyet ütnének: megszabadulnának a tetteikért való felelősségre vonástól, a Salom féle belső kritikától, és végül ismét a nemzetet okolhatnák az új antiszemitizmusért, ami persze szemükben újabb nemzet-ellenes megtorló politikát tenne indokolttá.

Miért nem jön ki a Salom, vagy az ortodox zsidó közösség egy nyilatkozattal, hogy a romboló zsidók tulajdonképpen nem-zsidó zsidók? Miért tűrik, hogy ma<sup>7</sup> Magyarországon szégyen és potenciálisan veszélyes zsidónak lenni? Miért tűrik a vallásos zsidók, hogy a nem vallásos, azaz a nem-zsidó zsidók a faji azonosságra hivatkozva, az antiszemita kártyát húzzák elő, mikor viselkedésük miatt bajba kerülnek? Miért tűrik, hogy a faji zsidók mintegy a vallásos zsidóság mögé menekülve, büntetlenséget követeljenek maguknak, és ezzel az ártatlan vallásos zsidók mintegy bűntársak, vagy legalább is bűnpártolók lesznek?

Ideje, hogy a zsidóság ezt észrevegye. Néha úgy látszik, hogy minden nemzetnek van egy átka. Míg a magyaroké egyesek szerint a széthúzás, a zsidóké talán a túlzott összetartás és faji lojalitás: nem tudják kivetni maguk közül a romboló, saját magukra is ártalmas elemeket. Vegyék észre, hogy az igazi, legveszedelmesebb antiszemiták saját soraik közt élösködnek. Amíg ez meg nem történik, a külső antiszemiták elleni harc csak szélmalomharc lesz, amit soha nem tudnak megnyerni! Mindig a Bronsteinok fizetik az árat a Trockijok bűneiért, amíg a Bronsteinok meg nem tanulják, hogy rájuk is ártalmas zsidó fajtestvéreikért ne vállaljanak felelősséget és mondják fel a velük való szolidaritást.

Lehetséges, hogy a Jézus halálát követelő zsidók átka, akik elvetették az egyéni felelősséget és helyette a fajt tették felelőssé tettükért, itt mutatkozna? Persze ez nem jelent jogi felelősséget, sem Isten külön büntetését, hanem természetes következménye a rasszista fajimádatnak, amit a Jézus korabeli zsidóság, az egyéni felelősség bibliai elvének semmibevevével gyakorolt és hagyatékul adott leszármazottainak. Úgy néz ki, hogy a faji közösség védelmére a Talmudot mint egy védő bástyát építették ki az idők során, ami védi és elválasztja, de ugyanakkor szembe is állítja őket a társadalommal, amelyen belül élnek. Ezen a falon belül bizonyos állandó, majdnem patológikus krízis pszichológia, "siege mentality" fejlődött ki, ami még jobban elszigetelte őket a társadalomtól.

Érdekes analizálni, hogy a zsidóságnak mindkét eleme, a radikális ugyanúgy, mint a vallásos, miért ragaszkodik a faji elkülönüléshez és a Talmudhoz. A vallásos, ortodox zsidó fél a beolvadástól, a vallási megsemmisüléstől, ha a fajiságot és a Talmud által alkotott védőfalat lebontják. Ugyanakkor a radikális zsidó élvezzi a zsidóság faji védelmét, amikor a Talmud védelme alatt, minden vallási gátlás nélkül, mint egy középkori rajtaütő csapat természetfeletti ostorként lecsap a környező ellenséges, keresztény társadalomra, hogy azt gyengítse.

Prohászka püspök Zsidó testvéreimhez című írásában kritizálja a túlzott fajiságot: "Nem a faj végett él az ember, nem azért, hogy a fajban elmerüljön, hanem azért, hogy benne, hitében s szeretetében az egész nemzet lelkiisége magasabbra emelkedjék. A zsidóság nem azért volt az Isten választott népe, hogy nemzeti vallásában örökre elszigetelődjék, hanem, hogy ebből a nemzeti-vallási keretből a Messiás lépjen elő" (u. o. 258 o.). Ha a zsidóságnak van hivatása, a túlzott fajiság szinte lehetetlenné teszi annak betöltését. A fajiság, mint a kultúra hordozója fontos. Azonban a kívülállónak könnyen úgy tűnhet, mintha a túlzott faji alapon álló zsidóságnak csak egy hivatása

---

<sup>7</sup> Azaz 1988-ban, mikor e sorok íródtak.

lenne: minden cél nélküli életben maradás, illetve a faj minden áron való életben tartása; túlélni mindent, mindenáron. Nem a választott néphez méltó állapot!

Mióta a II. Vatikáni Zsinat és a Pápa elfogadták "egymás vallási meggyőződésének tiszteletben tartását", ami azt jelenti, hogy bár a katolikus egyház elfogad kikeresztelkedni akaró zsidókat, nem tekinti a zsidóságot megtérítendő népnek,<sup>8</sup> missziós területnek, a vallásos zsidóságnak egy nagy problémája megoldódott. Az Egyház hajlandó a zsidókkal plurális társadalomban élni, azok zsidó vallását elismerni és elfogadni egy integrált társadalmat. Ezzel a II. Vatikáni Zsinat a zsidó-keresztény viszonyt egészen új alapra fektette. Addig a zsidó kérdésnek három féle megoldása létezett: a gettó csökkentett jogokkal, asszimiláció, és kivándorlás. Integráció az rendszerint átmeneti állapot volt, vagy az asszimiláció, vagy a konfliktus illetve kivándorlás felé. Józan ésszel senki nem gondolt a holokausztszerű tömeges kiirtásra! A háború előtti időkben, amikor a "teljes megoldásról" beszéltek, vagy az asszimilálódást, vagy a kivándorlást értették alatta. Ezzel magyarázható Prohászka Ottokár álláspontja is: a Vatikáni Zsinat előtt csak ez a két lehetőség, asszimilálódás vagy kivándorlás létezett.

Bár a Salom valószínűleg nem gondolt a Zsinat által hozott változásra, hanem inkább az ateista uralom alatti közös elnyomásból származó vallások-közti kölcsönös toleranciát akarja kihasználni egy nemes cél érdekében, a hosszúlejáraton a Zsinat döntése jelentősebb. A rendszer megváltozhat, a vallások elnyomása megszűnhet, és akkor mi lesz a futó homokra épített hídból és integrációból? A történelem tanúsága szerint a Vatikán állandóbb, mint politikai rendszerek, nem is beszélve arról, hogy a Zsinat döntése sokkal szélesebb köröket érint, mint a Kádár rendszer politikája vagy az annak való ellenállás.

Így a vallásos zsidóknak, legalább is katolikus társadalmakban, nincs szükségük a fajiság és a Talmud védelmére, amely eleve lehetetlenné tesz minden hídépítést és integrációt (a múltban is, ami integráció volt, az a Talmud figyelmen kívül hagyásával történt). A zsidóságnak alkalmazkodnia kell a Vatikáni Zsinat utáni változott körülményekhez. A régi taktika ugyanúgy idejét múlta, mint a sánc-árok, a védő bástya és a faltörő kos.

Itt az ideje, hogy a zsidóság felszabaduljon a faji alapon való kollektív felelősség vállalás járma alól és hagyja, hogy a bibliai törvény szerint a bűnös bűnhődjék a saját bűnéért (Deit. 24;16, Ezek. 18;20). Azonban sajnos, ez nem könnyű követelmény. Míg a zsidóság kifelé, faji alapon, aránylag egységes képet mutat, (ezért van az, hogy gyakran a "Trockijok bűneiért a Bronsteinok szenvednek", amíg a nem zsidók egy kalap alá vesznek minden zsidót (jogosan vagy nem)) befelé, vallási alapon, a zsidók koránt sem egységesek. Nincs központi tekintély náluk, mint a Pápa a katolikus egyházban. A zsidóság inkább a protestantizmushoz hasonlít, amely, központi tekintély hiányában számtalan kis szektára hasadt. Maguk közt a zsidók komoly harcokat folytatnak, és az ellentétek gyakran halálosan komolyak lehetnek. A híres Majmonidészt, például, zsidó ellenfelei kiközösítették és halálra ítélték tanai miatt. Csak Egyiptomba menekülve tudta megmenteni életét, és Egyiptomban is halt meg.

---

<sup>8</sup> Bár Lefebvre érsek és követői ezt nem fogadták el, manapság a katolikus hierarchia nagy része elfogadja ezt a tételt.

Így a zsidók, akik esetleg hajlandók a Talmudot feladni, vagy azon változtatni, más zsidók üldözésének tehetik ki magukat (ugyanúgy veszélyes lehet még ilyet javasolni is, mivel egyesek már ezt is "antiszemitizmusnak" tekinthetik!). Azonban a zsidóknak választaniuk kell: elfogadják a pluralizmushoz vezető integrálódást és elejét veszik esetleges jövőbeli antiszemita üldözéseknek (amelyeket esetleg ép a "Trockijok és a Kun Bélák", a faji, de nem vallásos zsidók provokálhatnak ki) és inkább zsidó fajtestvéreik (akik megtagadják a zsidó vallási és erkölcsi elveket) gyűlöletét vállalják, vagy elvetik a pluralizmust és ragaszkodnak a faji szolidaritáshoz. A pluralizmus lényege az, hogy egyrészt senki nem kényszeríti a zsidókat vallásuk feladására, másrészt viszont mi keresztények joggal elvárjuk, hogy a zsidók egyenrangúnak ismerjenek el és kezeljenek bennünket, és egyes radikális zsidók ne próbálják zsidóságuk leple alatt, talmudi szellemben, aláásni nemzeti kultúránkat és erkölcsünket. Azt sem engedhetjük meg, hogy gazdaságilag tegyék tönkre az országot.

#### **(d) a judeó-keresztény kultúra<sup>9</sup> és a tükör-kép fallácia**

II. János Pál pápa a római zsinagógában tartott beszédében külön kiemelte, hogy míg egymás vallási meggyőződését tiszteletben tartjuk, nem mulaszthatjuk el, hogy egyéb területeken együttműködjünk, például "védeni az emberi életet, a fogamzástól a természetes halálig, az ember méltóságát, szabadságát, jogait, önkifejlődését egy olyan társadalomban, amely nem ellenséges, hanem barátságos és kedvező, és ahol igazság uralkodik... Azonkívül van az erkölcsiség problémája, az egyéni és társadalmi etika. Mindnyájan tudjuk, hogy mekkora az erkölcsi válság korunkban. Olyan társadalomban, amelyik gyakran elveszik az agnoszticizmusban és individualizmusban, és amelyik az önzés és erőszak keserű következményeitől szenved, zsidók és keresztények tanúi és letéteményesei vagyunk a Tízparancsolatra épült etikának, amelynek a betartásában találja meg az ember igazságát és szabadságát. Korunk nagy kötelessége, hogy az ezen való közös refleksiót és együttműködést előmozdítsuk".

Még a pápa római beszédét megelőzve, 1980. október 23 New Yorkban egy "Ad Hoc Committee for Traditional Morality", Hagyományos erkölcsiséget támogató bizottság alakult.

A Bizottságot egy protestáns lelkész hozta létre, és 28 aláírással egy nyilatkozatot adott ki, amelyben "az egy Legfelsőbb Lény, a Biblia, és a közös erkölcsi elvek" elfogadása alapján követelik, hogy "Amerika vezetői és társadalma ellenezzék és vessék el azon befolyásokat, amelyek Amerika legfőbb lelki, erkölcsi és családi hagyományait veszélyeztetik". A nyilatkozat többek közt felsorolja a pornográfiát, nemi perverziót, és az abortuszt, mint ilyen önromboló és tragikus cselekedeteket.

A nyilatkozat aláírói közt jelen szerzőn kívül ott voltak Rabbi Abraham Hecht, az ortodox Rabbi Szövetség elnöke annak számos vezetőjével, több más zsidó, protestáns és katolikus vezető, és számos közéleti személy. Mind a 28 tag megegyezett, hogy létezik

---

<sup>9</sup> Sokan fából vaskarikának tartják ezt a kifejezést, ami csak az utóbbi évszázadban lett divatos. Egyrészt azért, mert csak egy féle kereszténység van, amely magába foglalja az Ószövetségi Szentírás tanait is, tehát nincs szükség jelzőre. Másrészt Jézus új vallást alapított, és új törvényt adott. Tehát volt egy bizonyos törés a két vallás között. Harmadszor, a zsidó vallás ma is létező, önálló vallás, így a kötőjeles kifejezés zavart okozhat a két egymástól független vallás viszonyát illetően.

egy közös alap a képviselt vallások közt: a Tóra, azaz Mózes öt könyve, és a többi ószövetségi Írás. Azonban utólag egy érdekes kérdés merült fel. Adrian G. Gilbert, angol kutató aki „ősi rejtélyek kutatására” specializálta magát, a Napkeleti bölcsek c. könyvében nem csak a napkeleti három bölcsek kérdésével foglalkozik, hanem Jézus életének korai szakaszát is rejtélyesnek tartja:

*Ha az evangéliumi történetet tárgyilagosan nézzük, nyilvánvalóvá válik, hogy a zsidó főpapok Jézust aposztatának, hitehagyottnak tekintették. Ez nemcsak azért lehetett így, mert meglehetősen rugalmas nézetei voltak a mózesi törvénnyel kapcsolatosan, hanem mert tanításai nyilvánvalóan a judaizmuson kívül eredtek. Ezek után viszont egy további kérdés merül fel: mik lehetek ezek a források? Hogyan kerülhetett velük kapcsolatba Jézus? Erre szerettem volna rájönni, és ezért érdekelt annyira a napkeleti bölcsek története. Úgy tűnt számomra, hogy valamiféleképpen kapcsolatban vannak a tudásnak ezen titkos forrásával.<sup>10</sup>*

Azonban Gilbert fordítva fogja meg a kérdést. Jézus állt az ősi, bibliai alapon, és mint Isten Fia, nem volt szüksége titkos forrásokra vagy tanokra, amelyek keleten virágoztak. A zsidó vezetők tértek el a bibliai forrásoktól. Egyes kutatók szerint a Babiloni Fogság alatt szedtek fel bizonyos, a bibliai szemlélettől eltérő tanokat és szokásokat, amiket bedolgoztak a Talmudba mint törvényt.<sup>11</sup> Ez a babiloni-talmudista hagyomány már Jézus életében létezett, és Jézus ezekre utalhat Márk<sup>12</sup>:

<sup>1</sup><>Egy alkalommal köré gyűltek a farizeusok néhány Jeruzsálemből való írástudóval együtt. <sup>2</sup><>Látták, hogy egyik-másik tanítványa tisztátalan, vagyis mosatlan kézzel eszi a kenyeret. <sup>3</sup><>A farizeusok és általában a zsidók ugyanis nem esznek addig, amíg meg nem mossák a kezüket könyökig, így tartják magukat a vének hagyományaihoz. <sup>4</sup><>És ha piacról jönnek, addig nem esznek, míg meg nem mosakszanak. S még sok más hagyományhoz is ragaszkodnak: így például a poharak, korsók, rézedények leöblítéséhez. <sup>5</sup><>A farizeusok és írástudók tehát megkérdezték: "Miért nem követik tanítványaid az ősök hagyományait, miért eszik tisztátalan kézzel a kenyeret?" <sup>6</sup><>Ezt a választ adta nekik: "Találón jövendől rólatok, képmutatók, Izajás, amikor így ír: Ez a nép ajkával tisztel, ám a szíve távol van tőlem. <sup>7</sup><>De hiábavalóan tisztelnek, mert tanaik, amelyeket hirdetnek, csak emberi parancsok. <sup>8</sup><>Az Isten parancsait nem tartjátok meg, de az emberi hagyományokhoz, a korsók és poharak megmosásához és sok ehhez hasonlóhoz ragaszkodtok." <sup>9</sup><>Majd így folytatta: "Szépen semmibe veszitek Isten parancsát, hogy hagyományotokat állítsátok a helyére."

Ugyan ez az ellentét még ma is létezik a farizeusok utódai és Jézus Egyháza között. Az Egyház a bibliai alapokra épül, és a zsidók is, akik a Torah-t követik, de a Talmud csak „emberi törvények” (Mark, 7:7). Így, a talmudi zsidósággal nincs meg a „közös lelki örökség,” amit a Zsinat feltételez (lásd alább).

Mikor a Vatikáni II: Zsinat a „judeó-kereszténység” szellemét megerősítette a Nostra Aetate zsinati dokumentumban, és az azt követő számos más dokumentumban, a tények tanulmányozása helyett téves feltételezésekre alapította a Zsinat álláspontját.

<sup>10</sup> Adrian G. Gilbert, NAPKELETI BÖLCSEK, (ford. Pálffy Éva) Larus Kiadó, Budapest, 1997, 7. o.

<sup>11</sup> Az Ószövetségi Biblia ugyan előírja bizonyos körülmények közt a kötelező kézmosást, de csak a Babiloni Talmud tette kötelezővé abban a formában, ahogy Márk Evangéliuma elmondja. Lásd a különböző szabályokat [http://hu.wikipedia.org/wiki/Talmud#Miqv.C3.A1.C3.B3t\\_.28Ritu.C3.A1lis\\_f.C3.BCrD.C5.91k.29\\_.E2.80.93\\_.D7.9E.D7.A7.D7.95.D7.90.D7.95.D7.AA](http://hu.wikipedia.org/wiki/Talmud#Miqv.C3.A1.C3.B3t_.28Ritu.C3.A1lis_f.C3.BCrD.C5.91k.29_.E2.80.93_.D7.9E.D7.A7.D7.95.D7.90.D7.95.D7.AA). Részletesebben ismerteti a helyzetet az angol nyelvű Wikipedia cikk ([http://en.wikipedia.org/wiki/Ritual\\_washing\\_in\\_Judaism](http://en.wikipedia.org/wiki/Ritual_washing_in_Judaism))

<sup>12</sup> Szent Márk evangéliuma 7:1-13 versek

Az első tévedés egy „tudományos” szociológiai tanulmány volt,<sup>13</sup> amelynek előzetes eredményét a szerzők megküldték minden zsinaton résztvevő püspöknek, és a tanulmány az amerikai ADL (egy zsidó szervezet) vezetői szerint „kritikus volt” a Nostra Aetate elfogadásában.<sup>14</sup>

Rodney Stark, egy szociológia tankönyvben ismerteti a tanulmányt, amelyben „az antiszemitizmus okait kutatják,” mint egy tudományos kutató munka példaképét. Leírja, hogy 1959 karácsonyán német fiatalok horogkeresztet festettek egy zsinagóga falára, ami arra ösztönözte a másodéves egyetemista Starkot és Glock professzort, hogy bebizonyítsák, hogy a kereszténység befolyásolja az antiszemitizmust, „a zsidók Jézus megfeszítésében játszott szerepéért”. Ez az előzetes feltételezés volt a kutatás alapja.

Az eredmény világosan bizonyítja, hogy a vallásosságnak (amit Stark vallásos dogmatizmusnak nevez) nyilvánvaló kapcsolata van az antiszemitizmussal. Ez volt az eredmény, amit megküldtek a zsinati atyáknak:

Antiszemitizmus [létszám]	Vallásos dogmatizmus		
	Magas	közepes	alacsony
Magas [522]	52%	34%	20%
Közepes [421]	39%	48%	53%
Alacsony [310]	9%	18%	27%
Összesen	100%	100	100%

Azonban a tanulmánynak, ahogy azt Stark tudományos modellként ismerteti és ajánlja, két súlyos hibája van. Először, nem választja szét a keresztre feszítés hatását az egyéb lehetséges hatásoktól, mint pl. a Talmud Jézus és keresztényellenes kifejezései, amelyek szintén befolyásolhatták a „dogmatikusabb” keresztények véleményét a zsidókról. Ez az „egyetlen tényező” tévedés, mikor egy kiválasztott tényezőtől kívül más tényezőket nem vizsgálnak. Így a tanulmány csupán a kutató személy előítéletét igazolja, tehát nem „tudományos.”

Másodszor, legalább is az idézett ismertetés szerint, csak feltételezik, de egyáltalán nem bizonyítják, hogy a keresztre feszítés vádja, ami a kiinduló és alapvető feltételezés volt, bármi szerepet is játszott az antiszemitizmusban. A kérdések közt egyáltalán nem szerepel olyan kérdés, ami a keresztre feszítésre vonatkozna. Ehelyett van egy másik kérdés, ami direkt befolyásolhatja a „dogmatikusabb” alanyok véleményét. Az utolsó előtti kérdés így hangzik: „Mivel zsidókat nem kötelez a keresztény erkölcsiség, ők olyan dolgokat is csinálnak, amit keresztények általában nem csinálnak.” Így, ha erre igenlő, azaz a zsidóság szempontjából negatív választ adnak, akkor ezt is úgy értelmezi a tanulmány, hogy a keresztény egyházak zsidógyűlöletre tanítják híveiket.

Ezt az eredményt kivetítve, megállapították, hogy Amerikában kb. 17.5 millió ember mutat zsidóellenes tüneteket vallási meggyőződésük miatt. Ezt az eredményt küldték el a zsinati atyáknak.

<sup>13</sup> Charles Y Glock and Rodney Stark, “Christian beliefs and Anti-Semitism, 1966, ismertette a 24-33 oldalakon: SOCIETY TODAY, Second Edition, CRM Books, Del Mar, California, 1973.

<sup>14</sup> U. o. 32. o.

Azonkívül a zsinati atyák feltételezték, hogy a többi vallások is lényegében a katolikus illetve keresztény valláshoz hasonlóak, és csak néhány részletben van különbség. Ezt u. n. „tükörkép tévedésnek” nevezik.

A tükörkép tévedésnek jó példája a Kereszténység és a világvallások c. Vatikáni dokumentum,<sup>15</sup> [a továbbiakban Kvv] amely a vallások közti párbeszédhez szükséges (#2) „vallások teológiájának” próbálja lefektetni az alapjait, aminek alapján ki tudják értékelni a különböző vallásokat, a dokumentumot kísérő levél szerint.<sup>16</sup> A dokumentum alapkérdése az egyes vallások „üdvözítő szerepe,” (#4) azaz az üdvözüléshez vezető út meghatározása, és a vallás közvetítő szerepe.

Ez, katolikus szempontból, teljesen jogosult kérdés. A Kvv több kritérium szerint kategorizálja az utakat (lásd #9-12). Lényegében három út lehetséges: egyházközpontú, krisztusközpontú, és istenközpontú, vagy az ezzel majdnem párhuzamos, kizárólagos, bezárólagos, és pluralista. A katolikus vallás az egyén üdvözülését tekinti az élet fő céljának, és az Egyház fő feladata az egyéni üdvözülés előmozdítása. Tehát egyházközpontú vallás vagyunk.<sup>17</sup> A protestáns vallások krisztusközpontú, de nem kizárólagos vallások. Ezek után egy lehetőség marad: a többi vallás istenközpontú, azaz híveik, az ő tanaik szerint, Jézus közvetítése nélkül üdvözülnek. Azonban a zsinati dokumentum feltételezi, hogy a másik vallásoknak is az üdvözülés a legalapvetőbb kérdés. Azonkívül, fel sem vetve a lehetőségét, hogy azok maguk is kizárólagosnak tekinthetnek magukat, feltételezik, hogy a többi világvallás hajlandó a kizárólagos katolikus egyházzal ekumenikus párbeszédet folytatni.

Így, ha lényegében minden vallás az üdvösséget tekinti fő célnak, a Kvv szerint csak a cél eléréshez alkalmazott módszerek különböztetik meg a vallásokat. Azonban ez nem így van. A probléma ott kezdődik, hogy a Kvv sehol nem fogalmazza meg, mit ért „üdvözülés” alatt. A Vatikáni Zsinat is több helyen írt az üdvözülésről, de sehol nem határozza meg, mit is jelent az üdvözülés. A Katekizmus sem ad megfelelő definíciót, bár vagy hét pontban (1023-1029) gyönyörűen ír a mennyországról,<sup>18</sup> azt nem kapcsolja össze az üdvözülés fogalmával.

Ezt fontos megjegyezni, ugyanis az üdvözülés nagyon többértelmű szó, és gyakran nehéz megállapítani, hogy melyik értelmet használja valaki. VI Pál pápánál

---

<sup>15</sup> International Theological Commission: “Christianity and the World Religions” (Nemzetközi Teológiai Bizottság, “Kereszténység és a világvallások”), 1997. A Documentum kiadása idején Ratzinger bíboros volt a Bizottság elnöke..

<sup>16</sup> ORIGINS, CNS DOCUMENTARY SERVICE, AUGUST 14, 1997, VOL. 27: NO. 10

<sup>17</sup> **Katekizmus, 816** "Ez Krisztus egyetlen Egyháza, (...) melyet Üdvözítőnk föltámadása után Péternek legeltetésre átadott, és őrá meg a többi Apostolra bízta terjesztését és kormányzását (...). Ez az Egyház e világban mint alkotmányos és rendezett társaság a Péter utóda és a vele közösségben élő püspökök által kormányzott katolikus Egyházban létezik." A II. Vatikáni Zsinatnak az ökumenizmusról szóló határozata kifejti: "Az üdvösség eszközeit hiánytalanul csak Krisztus katolikus Egyházában, az üdvösség egyetlenes eszközében érhetjük el. Hitünk szerint ugyanis a Péter vezetése alatt álló egyetlen apostoli kollégiumra bízta az Úr az új Szövetség összes javait, hogy létrehozza Krisztus egy testét a földön; melybe teljesen be kell épülnie mindazoknak, akik valamilyen módon már Isten népéhez tartoznak." (lásd #830-at is)

<sup>18</sup> Mivel papjaink nagyon ritkán prédikálnak a mennyországról, érdemes a Katekizmus teljes szövegét csatolni. Lásd a Függelék.

találtam a legkielégítőbb magyarázatot az üdvözülés katolikus megfogalmazásáról, mikor azt összekapcsolja az Isten Országával.

*A megszabadító üdvösség örömhíre*

*9. A legfőbb „Jó Hír”, az evangélium lényege az üdvösség. Isten nagy ajándéka ez. Azt jelenti, hogy az embernek szabadságot ígér mindentől, ami rajta zsarnokoskodik, szabadságot elsősorban a bűntől és a Gonosztól. Ez a szabadság együtt jár azzal az örömmel, hogy ismerjük Istent és ő ismer minket, láthatjuk őt és bízunk benne. Mindezek már Krisztus földi életében elkezdtek megvalósulni; halála és feltámadása végleg megfizette üdvösségünk vételárát, de a történelem során sok szenvedés között kell türelemmel kitartani, míg csak minden be nem teljesül Krisztus végső eljövételében, amelynek időpontját senki sem tudja, kivéve az Atyát[23].*

*A legnagyobb áldozatok árán is*

*10. „Isten Országá” és „üdvösség”: ez a két szó kulcsfontosságú, ha meg akarjuk érteni Jézus tanítását. Az Isten Országát és az üdvösséget Isten ingyenes kegyelméből és irgalmából nyerjük el, de nekünk magunknak is erőfeszítést kell tennünk érte..<sup>19</sup>*

Az „üdvözülés” szónak már az Ószövetségben is több értelme volt. Magyar nyelven a legrészletesebb magyarázatot a Gyakorikérdések.Hu honlapon találtam. Valaki megkérdezte, „Mi az az üdvözülés?” Pár válasszal alább, minden név nélkül, egy kiváló választ találunk,<sup>20</sup> amely szerint már az Ószövetségben több értelme volt a szónak. Az egyik értelemcsoport a nemzetre vonatkozik, és politikai illetve katonai felszabadulást jelent, a másik eschatológiai, a bűntől való szabadulással, illetve az egyén halál utáni létevel, a túlvilággal kapcsolatos.

Már Jézus életében nyilvánvaló volt ez a kettősség. A zsidók egy része a bűntől megszabadító krisztust várta, akik Jézus első tanítványai lettek, a másik része politikai szabadítót várt, akik a római hatalomtól vártak felszabadulást, és megmaradtak zsidónak. A tragédia az, hogy mindkét csoport az Ószövetségi prófétákra hivatkozhatott.

A zsidóságnak az a része, amelyik nem fogadta el Jézust, még mindig várja a Messiást, ami számukra azonos az üdvözüléssel. A hagyományos, zsidók mint a Neturei Karta tagjai türelmes várakozással töltik a diaszpóra napjait, míg a cionisták türelmetlenül dolgoznak, minden eszközt felhasználva amit a Talmud megenged, hogy Izraelt világhatalommá tegyék, hogy mire a várt Messiásuk eljön, aki politikai és katonai hatalmat fog gyakorolni, legyen egy zsidó állam, ami befogadja.

Rabbi Aharon Cohen, a Neturei Karta tagja, részletesen ismerteti, bibliai alapokra építve, az ortodox álláspontot Izrael felállításával és diaszpórával illetve a zsidókat befogadó

---

<sup>19</sup> Evangélii Nunciandi, <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=121>

<sup>20</sup> teljes egészében csatoljuk mint FÜGGELÉK II; [http://www.gyakorikerdesek.hu/kultura-es-kozosseg\\_vallas\\_\\_574789-mi-az-az-udvozules](http://www.gyakorikerdesek.hu/kultura-es-kozosseg_vallas__574789-mi-az-az-udvozules)



nemzetekkel kapcsolatban. A Neturei Karta egy, több, mint száz éves, a cionizmussal ellenkező célú, ortodox zsidó mozgalom, amely „semmit nem adott hozzá, vagy vett el a Tórából.”<sup>21</sup> Szerintük a zsidó diaszpóra Isten akarata illetve büntetése, és ki kell érdemelni, hogy Isten a maga szándéka szerint szüntesse meg a szétszórattatást, és teremtsen meg újra a zsidó államot. Ezért ellenzik a cionizmust, a jelenlegi, kierőszakolt Izrael állam létét, és a befogadó nemzettel kapcsolatban Cohen rabbi ezt írta:  
„A mai napig a zsidó nép Istentől rendelt száműzetésben van, és ez kötelez bennünket, hogy lojális polgárai legyünk az országnak, amelyben találjuk magunkat, és eskü alatt tilos nekünk saját kezünkkel kierőszakolni magunkat a száműzetésből. Ennek a tilalomnak a megszegése lázadás a Mindenható akarata ellen, és óva voltunk az irtózatossá válást követő következményekre, ha ezt megpróbáljuk”.<sup>22</sup>

Ezek szerint tehát a Zsidók számára az üdvözülés az általuk még mindig várt Messiás eljövételét jelenti.

Ha megvizsgáljuk a valós helyzetet, rá kell jönnünk, hogy nem csak a zsidókkal kapcsolatban követte el a Zsinat ezt a tévedést, hanem más vallásokban is túlbecsülik a hasonlóságot, és alaptalanul tételezik fel, hogy „tudunk egy gyékényen árulni velük.” Vagy, hogy egy másik mondást használjunk, „kettőn áll a tangó.”<sup>23</sup> Ezzel kezdődik a dokumentum:

„1. Korunkban, amikor az emberi nem egysége napról napra szorosabbá válik és sokasodnak a különböző népek közötti kapcsolatok, az Egyház fokozott figyelemmel veszi szemügyre, milyen kapcsolata legyen a nem keresztény vallásokkal. Mivel feladata, hogy az emberek, sőt a népek közötti egységet és szeretetet ápolja, most elsősorban azt veszi fontolóra, ami az emberekben közös és közösségre vezeti őket.”

Ebben a szellemben gyűjt a Zsinat baráti kezet a különböző vallásoknak. Azonban a zsinati Atyák nem vették figyelembe, illetve szőnyeg alá seprték a mély szakadékokat, ami esetleg lehetetlenné teszi a kölcsönös közeledést. A zsidókról többek közt ezt írták:

„Mivel tehát ... nagy a keresztények és a zsidók közös lelki öröksége, e Szent Zsinat ajánlja és támogatja a kölcsönös<sup>24</sup> megismerést és megbecsülést, melyet főleg a Szentírás tanulmányozásával, s teológiai és testvéri párbeszéddekkel lehet elérni.

---

<sup>21</sup> Lásd <http://www.nkusa.org/aboutus/index.cfm>

<sup>22</sup> Lásd (<http://www.nkusa.org/activities/Speeches/2006Iran-ACohen.cfm>)

<sup>23</sup> Magyar viszonylatban azt is meg kell említeni, hogy míg az ősmagyar vallás kutatókkal az Egyház nem tud, illetve nem akar, egy gyékényen árulni, bár ők hajlandók közeledni, ugyanakkor szinte erőltetjük a párbeszédet azokkal, akikben nincs hajlandóság a párbeszédre.

<sup>24</sup> AVatikáni Dokumentumok egyik Amerikai kiadása (Abbott, *The Documents of Vatican II*, 667 oldal) lábjegyzete szerint az egyik bíboros követelte, hogy a Zsinat vegye be, hogy követeljük egyes sértő kifejezések kihagyását a Talmudból. Azonban a követelés helyett, a Talmud említése nélkül, a Zsinat annyit volt hajlandó bevenni, hogy a Zsinat “ajánlja és támogatja a kölcsönös megismerést és megbecsülést ... és párbeszédet.”

Bár igaz, hogy nagy a közös lelki örökség, a kölcsönös megismerés és testvéri párbeszéd több, mint 40 év és számos Vatikáni dokumentum, próbálkozás és engedménytétel után még mindig várat magára. Nem csak a párbeszéd vagy a Talmud megtisztítása a keresztényellenes kifejezésektől maradt el, hanem a kölcsönös megbecsülés és párbeszéd helyett zsidó oldalról egyik követelés vagy támadás a másikat követi.

A zsidókkal kapcsolatban a Zsinat alapvető megállapítása, hogy a mai zsidóság nem felelős Jézus keresztre feszítéséért. Ez azonban nem egy új tan.

a zsidókon kívül más vallásokkal is javítani akarta a Zsinat a viszonyt. Bár jelen írás célja a zsidókkal való kapcsolat, érdemes megemlíteni, hogy azokat a vallásokat is röviden, akikkel bajos párbeszédéről és békés együttéléseiről álmodozni.

Ebben a szellemben itt az ideje, hogy mi is elővegyük a közös zsidó-keresztény vallási és erkölcsi hagyatékot, azaz az egész Ószövetséget és a Tízparancsolatot, ami közös alapul szolgálhat a hídveréshez, az asszimiláció nélküli integrációhoz. Egy, a fentihez hasonló közös nyilatkozat magyar zsidók és nem zsidók aláírásával sokat segítené az antiszemitizmus elleni harcban! Sőt, a hídépítés következő lépéseként a Salom felemelhetné szavát a jelenlegi nemzetellenes oktatási, kulturális, valamint a vallási, társadalmi, egyéni, családi és munka- erkölcsöt romboló politika ellen, amely sok szempontból a 30-as évek pogány, nemzet-ellenes, liberális és a nemzetközi zsidóság által előmozdított sajtó és kultur-politika folytatásának látszik, a zsidóság ugyanazon rétegének irányításával. Követelje a Salom, és használja fel kapcsolatait, hogy a magyar zsidók ne vegyenek részt, sőt, bojkottálják az ilyen politika kidolgozását és annak kivitelezését. Történelmileg ez sokkal fontosabb kérdés, mint az 1956 utáni megtorlásokban való részvétel. Ha itt megmutatja a Salom, hogy lojális a nemzethez, azzal sokunkban igazolja és megerősíti a beléjük vetett bizalmat.

#### **(e) - A kereszténység és zsidóság világviszonylatban.**

Ezt a fejezetet utólag írtam meg, hogy kimutassam, a zsidó-kérdés nem tipikusan magyar probléma. A Második Világháború és a Holokauszt óta a különböző keresztény egyházak, a katolikus is, egymást versengve meakulpáznak és hoznak határozatokat a zsidókérdésben, és az antiszemitizmus egyre fokozódik világszerte. Egy weboldal felsorol közel harminc különböző, antiszemitizmust elítélő vallási és egyházi megnyilvánulást, több, mint hetven antiszemita megnyilvánulást, 84 újság és folyóirat cikket, és 16 antiszemitizmussal foglalkozó web oldalt.<sup>25</sup>

---

<sup>25</sup> Theology Library, Resources for the Study of Antisemitism, <http://www.shc.edu/theolibrary/antisem.htm>

Érdekes módon a lista nem említi a zsidók által elkövetett atrocitásokat, mint pl. magyar viszonylatban a Kun Béla vagy Rákosi féle terrort, amik kiprovokálták az esetleges, antiszemitizmusnak tekintett viselkedést. Az ilyen, nemzet illetve népellenes viselkedésre még csak nincs is az antiszemitizmushoz hasonló, etnikumot kifejező szavunk, pedig mint látjuk majd, ez nem csak a zsidókra vonatkozik. Ha mégis megpróbálkoznánk ilyen szavat teremteni, a gyűlölet törvények alapján esetleg még börtönbe zárnák az embert. Az ilyen jelenséget legfeljebb óvatosan körül lehetne írni, mint egy faj vagy vallás tagjai által elkövetett kollektív, negatív jellegű viselkedés, aminek több fajtája lehet. Lehet „trójai faló” féle befurakodáshoz hasonlítani, lehet erőszakos hódításról beszélni, de érdekes módon nem nagyon találunk kifejezetten misszionárius tevékenységet, aminek célja a békés áttérítés lenne.

Sokkal egyszerűbb és célszerűbb az egyéni viselkedést megnevezni, mint pl. Rákosi esetében hatalommal való visszaélés, hazaárulás, emberölésre felbuzdítás, stb. Így, és csak is így lehet elkerülni a rasszizmust.

Ez nem azt jelenti, hogy én egy ilyen szó teremtését vagy népszerűsítését javasolnám. Inkább magát az antiszemitizmus szót is el kellene törölni, legfeljebb mint gyűjtő fogalmat használni, mert jelen szóhasználatban olyan széles használata van, hogy egy, az interneten megjelent írás szerint „antiszemita az, akit a zsidók antiszemitának neveznek.” Azaz, az antiszemitizmusnak nincs egyetemesen elfogadható, szabatos megfogalmazása.

A kollektív „antiszemita” fogalomba belefér az, aki faji alapon ítéli meg az embereket, vagy aki a holokausztot tagadja, vagy aki személyes okok miatt nem szereti a zsidókat, mint például azért, mert Kun Béla és Rákosi bérencei és az AVH nagy része zsidó volt, vagy aki a Tora elvei vagy aki Jézus keresztre feszítése miatt nem zsidóbarát. Antiszemitizmus olyan kollektív szó, mint pl. a „betegség.” Ha valaki elmegy az orvoshoz, és kéri, hogy adjon valami gyógyszert, mert beteg, az orvos többet akar tudni, hogy mik a tünetek, milyen betegségről van szó. Ugyan így, az antiszemitizmus mint olyan ellen nem lehet harcolni, mert az nem egy konkrét tünet.

A Stephen Roth Intézet szerint, amely specializál az antiszemitizmus tanulmányozásában, 2007-ben 6.6%-ot nőtt az antiszemitizmus az előző évhez mérten. Azonkívül az erőszakos támadások háromszorosára emelkedtek 2007-ben. „Az antiszemitizmus még mindig egy mélyen gyökerező jelenség sok liberális demokráciában a kormányok és független szervezetek munkájának ellenére. Az zsidóellenes gyűlölet nagyon mélyen beásta magát a muzulmán országokban is,” írja a jelentés.<sup>26</sup> A jelentés nem említi az egyházak már említett igyekezeteit az antiszemitizmus csökkentésére, ami még növeli az antiszemitizmus emelkedésének a tragédiáját.

Ebből nyilvánvaló, hogy a jelenlegi módszerek nem oldják meg a problémát. Így pl. a 6.6%-os adat a kollektív fogalomra vonatkozik, de abból nem tudjuk, hogy ebből mennyi reakció egyes eseményekre amelyek személyesen érintik az embert, mennyi az Izrael-Arab konfliktus miatt, stb. Ezért még a legjobb orvos sem tudna megfelelő gyógyszert előírni, mert nem tudja, mi okozta az antiszemitizmus emelkedését.

---

<sup>26</sup> <http://www.worldjewishcongress.org/antisemitism.html>

Vegyünk egy konkrét példát. Pár éve, alattomos politikai manőverezések után, nyilvánosságra került, hogy izraeli befektető, Joáv Blum izraeli származású magyar állampolgár vezetésével nagy beruházásokkal egy King City névvel egy „mega” játék kaszinó komplexumot akarnak létesíteni a velencei tó melletti Sukorón. A tömeges tiltakozásoknak gyakran volt „antiszemita” színezete. Kérdés: mindenki antiszemita, aki ellenzi a zsidó befektető-szervező kezdeményezését? Van, aki Izrael szerepét vagy a kaszinókat elvből ellenzi, vagy aki ellenzi a környezetre káros építkezéseket, vagy fél az erkölcsi kártól amit a kaszinó a nemzeti erkölcsöt romboló, ilyen esetekben szinte szabályszerűen megjelenő prostitúció intézménytől félti a magyar lányokat és jövőbenő anyákat, hogy csak néhány lehetséges okot említsek. Ezeket a gyakran jogos félelmeket nem oldja fel egy faji gyűlöletet büntető törvény.

A Katolikus Egyház tett egy történelmi jelentőségű lépést a helyzet radikális megváltoztatására. A következő lépés a zsidóságé. Kis jóindulattal lehet a Salom nyílt levelét válaszlépésnek tekinteni. Ezzel egy új sakk-játszma kezdődött. Ahogy a múltban a helyzet lépésről lépésre rosszabbodott, aminek végül is a Holokauszt lett az eredménye, remélhetőleg a Salom kis lépése végül, ha lassan is, kis lépésekkel, a közös megértés hídjához vezet. Ehhez azonban az szükséges, hogy mindkét fél, mint komoly sakkozók, ne úgy nevezett suszter mattot akarjanak adni három lépésben, hanem üljenek le, komolyan gondolják át a lehetőségeket, és mintha sakk világbajnokságon játszanának, fontolják meg minden egyes lépésnek a lehető a következményeit és csak úgy lépjenek. Elvégre sokkal több múlik ezen, mint egy sakk játszmán!

Itt meg kell állni egy pillanatra, és párhuzamot vonni a Salom cikk és a Vatikáni Zsinat kezdeményezései közt. A Salom hídpítést javasol a magyar zsidók és a magyar nemzet közt, míg a Zsinat párbeszédet kezdeményez a világ zsidósága és a kereszténység közt.

Sajnos, mindkét kezdeményezés látszólag zsákutcába került, mert egyik kezdeményezésre sem volt pozitív válasz. Kérdés, hogy lehetne mindkét zsákutcából kiutat találni?

Miután XXIV János pápa összehívta a II. Vatikáni Zsinatot, halála előtt Bea bíborosnak lelkére kötötte, hogy addig ne nyugodjon, míg a Zsinat nem hoz egy határozatot a zsidó kérdéstről. Több éves huzavona után, végre a Zsinat jóváhagyott egy rövid, kevesebb, mint ezerötyszáz szavas dokumentumot,<sup>27</sup> amelyben együtt tárgyalják a zsidókkal és a nagy keleti egyházakkal való kapcsolat kérdését. A dokumentum tónusa egyáltalán nem kihívó, ellenséges, hanem a pozitívot hangsúlyozza a nagy keleti egyházak felé:

---

<sup>27</sup> A II. Vatikáni Zsinat NOSTRA AETATE kezdetű nyilatkozata az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról, lásd <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=9>

*„A katolikus Egyház semmit sem utasít el abból, ami ezekben a vallásokban igaz és szent. Őszinte tisztelettel szemléli ezeket az élet- és magatartásformákat, tanításokat és erkölcsi parancsolatokat, melyek sokban különböznek attól, amit ő maga hisz és tanít, mégis nem ritkán tükrözik annak az Igazságnak sugarát, aki megvilágosít minden embert. De szüntelenül hirdeti és hirdetni is kell Krisztust, aki "az út, az igazság és az élet" (Jn 14,6), akiben az emberek megtalálják a vallásos élet teljességét, s akiben Isten mindeneket kiengesztelt önmagával”*

Hasonlóan pozitív a hangnem a muzlim vallásokkal szemben:

*„Bár a századok folyamán a keresztények és a muszlimok között nem kevés nézeteltérés és ellenségeskedés támadt, a Szentséges Zsinat mindenkit arra buzdít, hogy a múltat feledvén, őszintén törekedjen a kölcsönös megértésre és mindenki számára közösen gyarapítsák és óvják a társadalmi igazságosságot, az erkölcsi értékeket, a békét és a szabadságot.”*

A cél nyilván a kapcsolatok javítása mindenkivel. A zsidósággal kapcsolatban még tovább megy a Zsinat:

(f) a Talmud

Ezért ajánlatos volna a zsidóságnak elfogadni Ruffini Bíboros tanácsát, áttanulmányozni a Talmudot és átírni vagy kihagyni keresztényekre sértő részeket kívül azokat a részeket is, amelyek mint válaszfal lehetetlenné teszik a hídépítést. Az ilyen talmudi elvek nyílt elvetése nagyban kivenné a szelet az antiszemiták vitorlájából is. Ha a Talmud többi részét megtartják, az a zsidóság magánügye, bár most már nincs a Talmudra, mint vallási asszimilációt akadályozó bástyafalra szükségük. Ma már integrálódhatnak az asszimiláció veszélye nélkül.

Ajánlatos röviden ismertetni a nem zsidó olvasó részére a Talmudot, és a zsidó olvasó részére néhány példát említeni, hogy mely részek tekinthetők a közeledést megghiúsító válaszfalnak. Persze ha a zsidók ezeket a részeket ma figyelmen kívül hagyják, akkor azok nem akadályozzák a közeledést, de akkor is mi a garancia a jövőre nézve? Amíg a kommunisták fel nem adják a Marxizmust, mi a garancia, hogy Lenin taktikai elve, az egy lépés hátra kettő előre alapján, ideiglenes enyhülések után, a kommunisták nem térnek vissza a kommunizmushoz? Ugyan így, amíg a zsidók fel nem adják, vagy meg nem változtatják a Talmudot, honnan tudjuk, hogy az nem csak taktikai közeledés-e, és később nem térnek-e vissza a kifogásolt talmudi tanokhoz? A Vatikáni Zsinat egyszer s mindenkorra megváltoztatta a katolikus álláspontot. Hasonló változtatást elvárhatunk a zsidóktól, hogy az engedmények kölcsönösek legyenek.

Míg a biblia kinyilatkoztatott írásokat tartalmaz, vagyis azoknak Isten a szerzője, amit a zsidó vallás is elfogad, a Talmud rabbik és más művelt zsidók, gyakran rasszista, írott műveiből összeállított munka. A zsidók persze csak az Ószövetséget ismerik el Bibliának, azaz kinyilatkoztatott írásnak, így számukra a kinyilatkoztatás még Jézus születése előtt véget ért. Ezzel szemben a palesztinai Talmud körülbelül 1600 és a babilóniai Talmud kb. 1500 évvel ezelőtt, tehát évszázadokkal az ószövetségi kinyilatkoztatás után zárult le.

A Talmud héberül íródott, és a zsidók a héber szöveget használják. Kevés modern nyelvre fordították le, ami egyrészt terjedelménél fogva érthető, másrészt így nehezebb a nem zsidó tömegeknek megismerni a kifogásolható szövegeket. Jacob Neusnernek a palesztinai Talmud angol fordítása 35 kötetben jelent meg. A Talmudnak kiváló ismertetése angol nyelven Everyman's Talmud, Mindenki Talmudja, a Rev. Dr. A. Cohen-től, amihez Prof. Boz Cohen, a rabbinikai tanulmányok professzora az Amerikai Zsidó Teológiai Szemináriumban irt az előszót. A következőkben, ha másként nem említem, erre a munkára hivatkozom.

A teológiai kérdéseken kívül, mint például a biblia értelmezése, Isten és az ember természete és kölcsönös viszonya, a Talmud foglalkozik mindenféle más témával, egészségügyi, társadalmi, gazdasági kérdésekkel, és önálló törvényrendszert foglal magába, úgy, hogy a zsidó közösség élhet külön, mint egy állam az államban.

Teológiai téren a kereszténységgel való ellentét ott kezdődik, hogy a Talmud Jézust csalónak, szélhámosnak (és még rosszabbnak) hívja. A Zsidó enciklopédia szerint „polemikus célból szükséges volt Jézust törvénytelen fattyúnak nevezni, hogy tagadják Jézus dávidi származását. (Jewish Encyclopedia, 1908, 7. kötet, „Jesus in Jewish Legend” azaz Jézus a zsidó hagyományban címszó alatt.) Azonkívül a Szentháromság tanára hivatkozva, félremagyarázzák a keresztény tanítást és azt "több-isten" hitként kezelik (5, 26 o.) még ma is, miután a teológusok szabatosan kidolgozták a Szentháromság tant, és azt összeegyeztették az egy-Isten hittel. Ezzel a Talmud téves teológiai alapra helyezi a két vallás közti különbséget és ellentétben a keresztény hasonlattal, hogy a kereszténység ág a judaizmus fáján, a Talmud szerint a kereszténység egy fajta pogányság, amely nem egyenrangú a zsidósággal.

Ezért a Talmud nemcsak megengedi, de néha tanácsolja a keresztényekkel szembeni hátrányos megkülönböztetést.

A helyzetet tovább keveri a "goj" (gentile), "nem zsidó," pejoratív kifejezés, amely nem tesz különbséget keresztények és pogányok közt, tehát a kereszténységet a pogánysággal veszi egy kalap alá. Így a kereszténységet mint alábbvaló vallást állítják be: még csak az Istenünk sem ugyanaz. A gojok Istene alábbvaló a zsidók Istenénél (8-9 o.), és a gojok profétái alacsonyabb szinten állnak, mint a zsidók profétái (122 o.).

A Talmud az idők során, gyakran helyi körülményekre reagálva, minden rendszer nélkül, egyes rabbik idioszinkráziája szerint fejlődött. Így gyakran találunk egymásnak ellentmondó törvényt vagy tanácsot, amelyet különböző történelmi helyzetben vagy különböző rabbik írtak a rabbik. Például míg egyik rabbi azt írja, hogy a nem-zsidót becsapni nagyobb bűn, mert az tiszteletlenség a Név (Isten neve) ellen" (23 o.), és egy másik szerint "tilos egy teremtmény társat megcsalni, még egy gojt (!) is" (228 o.), ugyanakkor egy harmadik rabbi, Ishmael tanácsa szerint peres ügyben a zsidót kell előnyben részesíteni bármilyen ürüggyel is (209 o.). Cohen megjegyzi, bár ezt a hagyomány elvetni látszik, hogy R. Ishmael a zsidók által szenvedett igazságtalanságot igyekszik egyensúlyozni. Azonban mi történik, ha a magukat sértve vagy megkárosítva érzett zsidók Ishmael elvéhez folyamodva ártatlan gojokat becsapnak vagy megcsalnak?

Cohen megmagyarázza, hogy a "szomszédi", vagy "felebaráti", szeretet fogalma, amely a keresztények számára közismert az irgalmas szamaritánus példabeszédből, a bibliai értelmezés szerint csak a zsidókra vonatkozik. "Azonban ebből

nem lehet logikusan, vagy jogosan következtetni, hogy a rabbik az etikai elvek gyakorlását csak zsidókra vonatkoztatták", írja Cohen. De még ha Cohennek igaza is van, lehetséges-e, hogy elkeseredett, magukat megbántva érző vagy rosszindulatú zsidók a "mellesleg odavetett (obiter dicta) megjegyzések ezreit" amelyek közül sok nem mutat felebaráti szeretetet a nem-zsidók iránt (213 o.) keresztényellenes viselkedésük igazolására használják? Egyébként lehet az ilyen kifejezések "ezreit" valóban "odavetett megjegyzésnek" minősíteni? Ilyen mennyiségű "odavetett megjegyzésnek" van, kell, hogy legyen súlya!

Cohen megemlíti a leginkább kritizált ilyen megjegyzést: "öljétek meg a gojok legjobbjait! Zúzzátok össze a fejét a kígyók legjobbjainak!", megmagyarázva, hogy annak "végsőig elkeseredett szerzője személyes érzéseit fejezte ki ezzel, és igazságtalanság lenne ezt mint a talmudi etika tipikus példáját felhozni" (66 o.). Sajnos, míg Cohennek igaza van, hogy ez nem jellemző a Talmud valóban magas etikai és erkölcsi színvonalára, tiltakozását nagyon meggyöngíti a tény, hogy a huszadik század nagy forradalmaiban és háborújaiban, ahol a nemzetek, köztük a magyarság színe-javát megölték, nem is beszélve az ifjúság színe-javának az erkölcsi elzüllesztéséről, az abortusz törvényesítéséről, a kommunista országokban ugyanúgy, mint az Egyesült Államokban mindenütt a "nem zsidó zsidók" játszottak vezető szerepet a zsidóság legcsekélyebb tiltakozása nélkül. Magyarországon pl. nem emlékszem, hogy a zsidóság tiltakozott volna a talmudi direktíva végrehajtása ellen, mikor Rákosi és zsidó kollégái utasítására a népbíróságok tucatjával akasztották fel a magyar nemzet politikusainak színe-javát, koholt vádakkal, kirakatpercek alapján. Bár milyen ocsmány tettüknél a nem-zsidó zsidók viselkedése harmóniában volt valamelyik Talmudi tétellel.

Ha ezek a részek "nem jellemzőek" a Talmudra, miért van rájuk szükség a huszadik század végén, amikor mindenki érzékeny ilyen megjegyzésekre? Mit szólnának a zsidók ahhoz, ha egy másik egyház szent könyveiben ilyen kijelentéseket találnának a zsidókról? Míg a zsidók a gojok vallását másodrangú vallásnak tartják, és a Talmud szerint így imádkoznak: "mert amíg én dolgozom, hogy a paradicsomot elnyerjem, ők a pusztulás gödréért fáradoznak" (66 o.). Hogy fel voltak háborodva az amerikai zsidók, amikor egy amerikai baptista lelkész kijelentette, hogy a zsidók nem üdvözülhetnek, hacsak meg nem térnek.

A lánc erősségét nem a tipikus, átlag láncszem határozza meg, hanem a leggyöngébb szem. Ez alkalmazható a Talmudra is: a keresztény-ellenességet nem a tipikus, hanem a keresztény-ellenes kitételek igazolják. Elvégre elég egy maroknyi nem-zsidó zsidó, mint Kun Béla, Trockij, vagy Rákosi, vezető pozícióban, akik képesek a keresztények legjobbjait elpusztítani.

Mielőtt kölcsönös hídépítésről komolyan lehet beszélni, kell, hogy a józan és jóindulatú zsidóság ne csak a keresztények részéről várjon közeledést, hanem megtisztítva saját háza táját, fogadja el a Vatikáni Zsinat által nyújtott baráti jobbot, és a maga módján lásson hozzá, hogy a Talmud sértő és ellenséges kifejezései hatástalanítva legyenek. Csak így tud a hídépítés mindkét részről megújult és megtisztult szellemben haladni tovább. Elvégre a gojoknak joguk van tudni, hogy egy csoport, amely integrálódni akar, hisz-e a parancsban, hogy "öljétek meg a gojok legjobbjait!" vagy azt elveti. Egy nemzettől sem lehet elvárni, hogy a zsidóságban egy újabb kori "trójai falovat" engedjen be sorai közé.

Így tehát jelenleg (azaz a Vatikáni Zsinat után) a zsidó kérdés két pontra szűkül le. Először, van-e a modern zsidóságnak olyan rétege, amely hajlandó és képes feladni a kollektív faji szolidaritás elvét, és visszatérni az egyéni felelősség bibliai elvéhez? Másodszor, a keresztények egyenjogúságának elismerése és ebben a szellemben a Talmud egyes részeinek a kihagyása vagy megváltoztatása, zsidóságuk feladása nélkül, fontos feltételnek látszik a szükséges dialógushoz, hídépítéshez és a sikeres integrációhoz. Ezen feltételek teljesítése nélkül nem lehet a múlt és a jövő közti hídépítésről beszélni: a zsidó-keresztény viszony reménytelenül megragad a múltban, az antiszemitizmussal és nemzetellenes nem-zsidó zsidók provokációjával együtt. A magyarság részéről az egyedül elfogadható békés megoldás az asszimiláció, a zsidóknak zsidóságuk, illetve a Talmud teljes feladása vagy a kivándorlás marad.

Ebbe a stagnáló helyzetbe hoz friss levegőt a Salom nyílt levél, amely bizonyítja, hogy a zsidóság elnyomott tömegei nem megtorlást, hanem békés dialógust, hídépítést, integrációt és az ebből eredő biztonságot óhajtják. A holokauszt negyvenedik évfordulójának ki nem mondott üzenete a Salom részéről, hogy nem akarnak még egy zsidóüldözést, amely óhajukat a nemzeti magyarság teljes mértékben megérti és támogatja.

Egyre többen észreveszik, hogy a faji illetve "nem-zsidó zsidók" a vallásos zsidókat is hajlandók feláldozni saját védelmükre vagy érdekük előmozdítására, és ők úgy sem tartják a faji szolidaritás elvét magukra kötelezőnek., mint például a nyugati és amerikai zsidóság, mikor a zsidók millióit hagyták pusztulni, hogy legyen ürügyük Izraelt létrehozni. Mégis ők minden bizonnyal elleneznék a Talmud megváltoztatását, mert akkor a gojok elleni büntetteiket kevésbé tudnák saját lelkiismeretük, de főleg más zsidók előtt igazolni.

Meggyőződésem, hogy bár a magyar radikálisoknak nagy része zsidó, a zsidóknak csak kis hányada radikális. A többség talán, mint minden csoportosulásban, ingadozó középutas, aki arra hajlik, amerre a szél fúj. Itt az ideje, hogy a szél végre a nemzethű, építő, vallásos zsidóság irányába fújjon, és a kisszámú radikális zsidó vagy megváltozik, vagy magára marad, és esetleg kivándorol.

(g) a magyar hídő

Magyar részről pedig itt az ideje, hogy ne azt nézzük, hogy ki zsidó, ki nem, hanem hogy hogyan viszonyul valaki a magyar nemzethez! Ha az integrálódott vagy integrálódni akaró zsidók, a "hős fia a híres Makkabeusoknak" jók voltak Kossuth Lajosnak, amíg Kossuth Lajos emlékét ünnepejük Március 15-én nem tagadhatjuk meg a zsidóktól az egyenjogúságot, a jogot a teljes mértékű magyar állampolgársághoz, amennyiben azok elfogadják a Salom alapelvét, hogy a magyar zsidóság a nemzetnek és nem a rendszernek tartozik lojalitással, nem nézik le a gojokat, és nem kell félni, hogy trójai falóként furakodtak be az országba.

Ebben a szellemben például meg kell különböztetni a Teller Edék, akik hűek a nemzethez (és az Egyesült Államokbeli hazájukhoz), és büszkén vallják magukat magyarnak, és a "haladó"-nak nevezett, de valójában radikális szabadkőműves Jászi



Oszkások (akit a Salom mint "radikális demokratát" ismer el) közt. Fontos a vonalat tudatosabban és pontosabban meghúzni, mint azt a Salom teszi.

Ugyancsak fontos a fogalmak tisztázása érdekében megkülönböztetni egyrészt az átlag, nem-radikális és nem cionista zsidók és másrészt a cionista és a radikális zsidók közt. Míg sok cionista zsidó radikális, és sok radikális zsidó cionista, a két fogalom nem ugyan az. Jómagam is mielőtt a zsidó és a nem-zsidó zsidó disztinkciót olvastam Praeger fent idézett könyvében, egy kalap alá vettem őket. Azonban fontos felismerni, hogy lehetnek, és vannak, nem radikális cionisták, illetve nem radikális zsidó támogatói a cionista eszmének, és nem cionista radikális zsidók.

A radikális zsidóságot a "szocialista" Trockij-ok képviselik, akik a Moszkvai főrabbi szerint "csinálják a forradalmat, és a Bronsteinok fizetnek érte." Magyar viszonylatban a radikális zsidók közé sorolhatjuk az erkölcs és nemzeti öntudat-romboló zsidó értelmiséget a két világháború közti években, akik ellen Prohászka felszólalt, valamint Kun Bélát és tanítványát, Rákosi Mátyást. Egyszóval a radikálisok nagyjából a fenti Praeger idézet szerinti "nem-zsidó zsidók," akik legtöbbet ártanak hitsorsosaiknak, és akik kiprovokálják, és viselkedésükkel igazolni látszanak az antiszemitizmust.

Cionizmus lényegében egy politikai mozgalom, amely Izraelt támogatja, és a cionisták ott akarnak élni. Cionisták elvben nem ellenzik a magyar nemzeti öntudatot, akárcsak az ausztriai osztrákok, vagy a lengyelországi lengyelek. A cionista zsidók Izraelt tekintik a zsidóság hazájának, és ez ellen magyar szempontból senkinek nem lehet kifogása. Ha a Magyarországon élő zsidók szívükön hordják Izrael sorsát és azzal szoros lelki kapcsolatot akarnak fenntartani, abban semmi magyar-ellenes nincs, amint Amerikában sem Amerika ellenes a magyar ügygel foglalkozni és azt támogatni vagy egyes országok katolikusainak nem hazaárulás elfogadni a Vatikán vallási és erkölcsi fennhatóságát. Azonban ha a cionisták mégis magyarságellenes elveket vallanak, vagy magyarellenességet folytatnak Magyarországon, az hazaárulással határos, és ott többet kell sejtenuünk ártatlan cionizmusnál! Ott vagy személyes érdek, érzelmi elfogultság, vagy politikai cél kell, hogy szerepeljen!

Ezen kívül még egy fontos szerepet kell a zsidóknak betölteniük, hogy a hídépítés a nem zsidók részéről is megkezdődjék: a radikális zsidók, akiknek az ékverés és nem a hídépítés a célja, gyakran antiszemitának bélyegzik a jó szándékú hídépítőket. A Salom féle nemzethű zsidóknak jut a feladat, hogy az őszinte hídépítőket megvédjék az antiszemitizmus vádjától. Például előfordulhat, hogy jelen tanulmányomat, amelyben a Salom által kezdeményezett párbeszédet folytatom, a radikális ékverők vagy a filoszemiták antiszemitának nyilvánítják. A Salomos gondolkodású zsidók, vagy Amerikában a zsidó Anti-Defamation League, vajjon megvédenék-e azt, vagy engem, ilyen támadások ellen? Vagy ha a magyar történészek tárgyilagosan próbálnák vizsgálni a radikális zsidók történelmi szerepét és felelősségét a múlt bűneiért, beleértve felelősségüket a magyar zsidók elpusztulásáért és az antiszemitizmus kiprovokálásáért, vagy kielemeznék a 19. század végén Oroszországból beözönlött zsidók és a már meghonosult zsidók közti különbséget, a zsidók tömegei megvédenék őket az antiszemitizmus vádjá ellen? Amíg az őszinte hídépítés az antiszemitizmus vádjával jár, nem sok vállalkozó akad.

Ugyanakkor, hajlandók a nemzethű magyarok a zsidóság nemzethű és konstruktív elemei felé való hídépítőket megvédeni a filoszemitizmus hasonlóan romboló vádjá ellen? Ilyen írások, mint a jelen értekezés könnyen két tűz közé hozhatják a szerzőt; egyik oldalról az anti-, a másiktól a filoszemitizmus vádját vágthatják az ember fejéhez. Vannak, akik hajlandók ennek kitenni magukat, és szégyen nélkül azonosítják magukat Kossuth álláspontjával vagy jó szándékúan egy lépéssel tovább mennek Prohászkanál, de vannak, akiket ez a veszély távol tart minden zsidókkal kapcsolatos kérdéstől vagy kezdeményezéstől. Gyakran ez olyan helyzetet teremt, hogy bár mit is mond vagy ír az ember, azt ellene fordítják, mint azt Kiss József írta a fent idézett "Ár ellen" című versében. Így nagyon nehéz és veszélyes hidat építeni.

Egy reális, középutas álláspont kialakításához, amely nélkül nem lehet járható hidat építeni, szükséges még egy fogalmat tisztázni: említettük az u.n. filoszemitákat, "zsidó imádókat", akik szerint nincs jó és rossz zsidó, akik szerint még ez a disztinkció is antiszemita. Ezek a filoszemiták tudva vagy tudatlanul, a radikális, romboló zsidókat támogatják, amennyiben lehetővé teszik nekik, hogy a becsületes, dolgozó zsidók mögé bújva, azok védelme alatt, folytassák romboló munkájukat. Amennyiben ilyen filoszemiták vannak köztünk, azok vagy megváltoznak, vagy figyelmen kívül kell hagyni őket.

## BEFEJEZÉS

Míg a Salom cikk a rövidített angol fordításban ellenséges hangú, ékverő cikk benyomását keltette, a nyílt levél valójában értékes, sőt, történelmi jelentőségű dokumentum. Nemcsak észreveszi, hogy a zsidók soraiban is vannak negatív, romboló elemek, akiket hajlandó megnevezni és kritizálni, hanem javasolja a nemzettel való együttműködést, hídépítést és integrálódást.

A levél történelmi jelentőségű, mivel zsidó részről ilyen javaslat még nem hangzott el, amely a nemzethez való lojalitást a fajhoz való hűség fölé látszik emelni, ugyanakkor élni az országban létező vallásszabadsággal és szabadon gyakorolni zsidó vallásukat. A Vatikáni Zsinat után tudtommal ez az első, bár nem hivatalos zsidó kezdeményezés a párbeszéd és hídépítés irányában, ha nem is vallási alapon, egy nem zsidó nemzet tagjaival, és mint ilyen történelmi fordulópontot jelenthet az úgynevezett zsidó kérdés terén.

A Salom javaslat rendkívülisége provokálta ki a fenti, mélyre menő elemzését a zsidó problémának, amely szerintem szintén precedens nélküli. Hogy mi lesz vele, az sok máson múlik, azonban úgy érzem, hogy az idő megérett, hogy mind a magyar-zsidó kapcsolatokat, mind a zsidókérdést általában gyökeréig analizáljuk és tárgyilagosan megtárgyaljuk.

A probléma komolyságát mutatja, hogy bár a Vatikán, zsidó nyomásra, közel negyven éve feloldotta a zsidókat Jézus haláláért való felelősség alól, elismeri a zsidó vallás létjogosultságát és felvetette a dialógus kérdését, eddig semmi eredményt nem értek el, mert mindenki fél a zsidóság vélt "érzékenysége" miatt a Talmud és a fajiság kérdését felhozni. Anélkül pedig nem lesz párbeszéd, és egymás kölcsönös megértése, hídépítéssel és integrációval együtt, vágyalom marad.

Végül szeretném ezt az írást néhai osztálytársam és barátom, Hochfelder Leo emlékének és nővérének, Zsuzsinak dedikálni, akiknek édesapja, Hochfelder Miksa, édesapám volt segédvárosa és barátja, 1944-ig a Breiner cég köztisztviselőként álló könyvelője volt Zákánytelepen. Leo 14 éves volt amikor deportálták, és soha nem tért vissza a deportálásból. Az ő gyermekei soha nem haladnak át karöltve az én gyermekeimmel és unokáimmal a Salom által kezdetét megértés hídján. A család tagjai közül egyedül Zsuzsi tért haza a deportálásból, de csak látogatónként járt otthon. Pár napos otthonlét után kiment Franciaországba és ott férjhez ment. Utána megszakadt minden kapcsolat vele, de remélem, az ő gyermekei és unokái is megérik a híd elkészültét.

A fentiekben megpróbáltam röviden, de kerekülés nélkül, őszintén, tárgyilagosan, nyíltan, minden szakmai tudásom és személyes tapasztalatom latba vetésével körvonalazni a magam álláspontját egy komoly, bonyolult, és nagyon kényes problémával kapcsolatban. Remélem, hogy jelen tanulmányom nemcsak az eredeti Salom cikk és a fordítás körül kialakult vitához járul hozzá pozitívan, hanem a további dialógust is elősegíti.

Gondolom, sokan másképp látják a kérdést és nem értenek velem mindenben egyet, ez a demokrácia előnye: mindenki szabadon nyilváníthat véleményt. Azonban véleményem szerint mivel a hídepítésben mindkét félnek, mielőtt építenek, engednie kell (vagy nem lesz híd), a párbeszéd végén a két álláspont és a híd a fent körvonalazott középúthoz nagyon közel lesz. Csupán annyit kérek az esetleges kritikusoktól, hogy próbálják tárgyilagosan és jóindulatban folytatni a hídepítéshez vezető párbeszédet, vagy ha úgy tetszik, a sakk játszmat, amit a Salom elkezdett, és a magam részéről próbáltam folytatni gyermekeink szebb jövője érdekében.

Azonban csak úgy lehet eredményes a párbeszéd, ha mindkét fél ugyanazt a nyelvet beszéli, és csak úgy lehet sakkozni, ha mindkét játékos ugyanazokat a szabályokat követi. Így a következő lépés a Salomé, illetve a magyarországi zsidóságé.

Mert, ahogy a Salom cikk írta,

**„A hallgatás – és az elhallgatás – nem megoldás.”**

\* \* \* \* \*

Forrásmunkák:

1. Abbott, Walter M., S.J., The Documents of Vatican II, The America Press, 1966.
2. Cohen, The Rev, Dr. A., Everyman's Talmud, E.P. Dutton & Co., 1949.
3. Gereben, István B., szerkesztő. Defiant Voices, Hungary 1956-1986, Alpha Publications, 1986.
4. Grose, Peter. Israel in the Mind of America, Alfred A. Knopf, 1983.
5. Paul Johnson, A History of the Jews, Harper Perennial Library, 1988.
- Prager, Dennis, és Tellushkin, Joseph. Why the Jews? The Reason for Antisemitism, Simon and Shuster, 1983.
6. Abram Leon Sachar, ÷ History of the Jews, Alfred A. Knopf, 1965.